

שטעטלעכע צייטונג

Bibliot. Jagiellońska
Kraków
19. X. 1936

Niedziela 12 kwietnia 1936

זונטאג ד' דחה"פ תרצ"ו

X Walne Zgromadzenie Banku Spółdz. Przemysłowców i Kupców z ogr. odp. w Częstochowie odbędzie się **dnia 3 maja 1936 r. o godz 16-ej** w lokalu Stow. Przem. i Kupców, Aleja Wolności 3—5

Porządek obrad:
1) Zagajenie zgromadzenia i wybór przewodniczącego. 2) Odczytanie protokołu poprzedniego Walnego Zgromadzenia. 3) a. Sprawozdanie Zarządu za rok 1935, b. sprawozdanie Rady Nadzorczej za r. 1935, c. odczytanie bilansu i rachunku strat i zysków za r. 1935, d. odczytanie protokołu Związku Żydowskich Spółdzielni w Polsce, 4. przyjęcie bilansu i udzielenie absolutorjum Zarządowi i Radzie Nadzorczej. 5) Podział zysków za rok 1935. 6) Budżet na rok 1936. 7) Uzupełnienie § 44 statutu Banku. 8) Przelanie sumy Zł. 15.000 figurującej na rachunku kapitału specjalnego na rachunek kapitału zasobowego. 9) Uchwalenie najwyższej sumy zobowiązań, jakie spółdzielnia może zaciągnąć. 10) oznaczenie granic najwyższego kredytu, jaki może być udzielony jednemu członkowi. 11) Wybory: a. jednego członka Zarządu i 3-ch zastępców zamiast ustępujących, b. 3-ch członków Rady Nadzorczej i 3-ch zastępców. Ustępują: z Zarządu p. M. Neufeld, z Rady Nadzorczej: pp. M. Konarski, Dr. J. Schleicher i Dr. H. Tempel.

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון קאָאָפּ. סוחרים און פאָבר-קאָאָפּ. דעם 3 מאי 1936 א זיגער נאכמיטאג אין לאָקאַל פון דער סוחרים און פאָבר-קאָאָפּ. פערזאמלונג:

1) ערעפנונג און וואהל פון א פאָרזענדענען. 2) פאָרזענדענען דעם פראָקאָקל פון דער פאָבר-קאָאָפּ. פערזאמלונג. 3) א. בעריכט פון דער פערזאמלונג פאר'ן יאהר 1935. ב. בעריכט פון אויפזיכט-ראט פאר'ן יאהר 1935. ג. פאָרזענדענען דעם בילאנס און רעכנונג פון היזקות און ווידע פאר'ן יאהר 1935. ד. פאָרזענדענען דעם פראָקאָקל פון פערזאמלונג פון יודישע קאָאָפּעראַטיווען אין פוילען. 4) אָננעמען דעם בילאנס און ערשטלעכע אָפּקלערונג פון דער פערזאמלונג און אויפזיכט-ראט. 5) צוטיילען דעם ריזש פון יאהר 1935. 6) בודזשעט אויפ'ן יאהר 1936. 7) ערעפנונג דעם פאר. 44 פון סטאטוט פון דער באנק. 8) איבערזעצונג די סומע פון 15.000 זל. וואס פיגורירען אויפ'ן רעכנונג פון ספּע-ציעלען קאָאָפּעראַטיווען גרונד - קאָאָפּעראַטיווען. 9) בעשטימען די גרעסטע פערזאמלונגס-סומע, וואס די באנק קען ארײַן זיך נעמען. 10) בעשטי-מען די גרעניץ פון העכסטען קרעדיט, וואס ס'קען ערשטלעך ווערען א מיטגליד. 11) וואהלען: א. פון א פערזאמלונגס-מיטגליד און 3 פערטרע-טער אנשטאט די אויפזיכט-ראט. ב. 3 מיטגלידער פון אויפזיכט-ראט און 3 פערטרעטער. עס טרעטען ארויס: פון דער פערזאמלונג ה' מ. נייפעלד, פון אויפזיכט-ראט: ה' מ. קאָנארסקי, ד"ר י. שלייכער און ד"ר ה. טעמפל.

Skład sukna i kortów

poleca na sezon wiosenny nowości sezonowe z materiałów damskich i męskich z najwykwintniejszych fabryk bielskich i tomaszowskich po b. niskich cenach.

SUKNOPOL

Aleja 35

א ווארשענער

פון 2 שטובען מיט א קיך

מיט בעקומעליכקייטען אויף דער ווארשעווער גאס שוין צו פעררינגען. ערקונדיגען זיך ביים אדמיני-סטראטאר גאלדבערג, נייער מארק 4.

Bank Handlowy w Warszawie

Sp. Akc.

oddział w Częstochowie

przyjmuje wkłady na książeczki oszczędnościowe.

Pracownia robót ręcznie dzianych

Wybór modnych włen

Pokazy i nauka najmodniejszych ściągów bezpłatnie.

Gąsiorowiczowa

Panny Marji 18. Telefon 24-49

די אלע, וועלכע האָבען אַנטײל גענומען אין דער לוייה פון אונזער נישט-פערזענלעכער און הייטגעליכטער פֿרױ אין מױט ער

קײלע ויסער געוועזענע

וועלכע איז פאָרגעקומען מאנטאג, דעם 6 אפריל 1936 י. (ערב פסח תרצ"ו)

איבערהויפט דער געזעלשאפט „אחי עזר” דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל

די פאמיליע.

ערקלערונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאָטיץ פון ה' ש. טשענסטאקאווסקי נייער מאַרק 13 אין דער טשענסט. צייטונג פון 6/4 וועגען פלומ'ס איהם קומענדען חוב פאר 2 1/2 יאהר דירה געלד און וועגען דער בעקומענער עקסמיטע ערקלער איך, א ו ד א ס ש ט י מ ס נ י ש ט מיט דער ווירקליכ-קייט. דען צוליב דעם סכסוך איבער דער הויך פון דירה געלד געמינט זיך די זאך אין בעריכט, וועלכע וועט ערשט די זאך פעסטשטעלען. וואס אנבעלאנג דער בעמערקונג, אז מיט אונ-זער גורל דארף זיך פערנעמען די משפחה דאָנק איך איהם זעהר פאר דער גוטער צעה און ברייט-הארציגקייט און בעט איהם אויף להבא זיך מעהר אינטערעסירען מיט'ן גורל פון זיין אייגענער גאָה-טער משפחה, וועלכע געמינט זיך אויך אין נישט קיין פיינעלדיגע בעדינונגען וואס עס פאָלט זיכער נישט פאר א בעזיצער פון עטליכע הייזער און אזא שעהנעם יוד ווי דער ה' ש. טשענסטאקאווסקי איז. לייזער געלבאָרד.

אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם ה' יועף בועז'שנסקי און פרוי צוליב'ן טויט פון זייער ליבען ביזנער און שוואגער

משה ווייסקאפ

שמואל ניעמיראווסקי און פרוי.

Lutkowi i Michasiowi Wajskopf

z powodu śmierci **OJCA Ich**

szczerze współczują **Koleżanki i Koledzy.**

P. SALOMONOWI GEWIRCMANOWI i pozostałej RODZINIE

z powodu zgonu ich ukochanej żony i matki

b. p. KAROLI

składają wyrazy szczerego współczucia **Naftalowie Deres.**

SZKOŁA TAŃCÓW baletm. Kosteckiego

ul. Waszyngtona 26.

Zapisy na kursy I, II, III, lekcje pojedyncze (indywidualne) codziennie.

דינסטאָנד 14 קומט פאר יו"מ פרשקישע לעקציע

פארווארטען געוועזענע. ענהויב 8 און 1-קלאסיען מוזיק

Wszystkim znajomym i życzliwym, którzy oddali ostatnią posługę zwłokom naszego nieodżałowanego **MĘŻA i OJCA**

b. p. Maurycego Sztencła

wyrażają serdeczne podziękowanie **żona, dzieci, wnuczka, wnuk i rodzina.**

דעם ה' סאלאמאן געוועזענע און פאמיליע

צום טויט פון זייער ליבע פרוי און מוטער

קײלע

דריקט אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

D. SZMULEWICZ i S-ka פירמע

Narutowicza 19/23.

ראנקוואנג.

דער ג. פרוי שטארקע און דער ווירטשאפטערין פרוי ראדאָשיצקא פאר'ן בעזארגען אונז אויף פסח מיט אַלדאָס גוטס דריקען מיר אויס אונזער הער-צליכסטען דאָנק און ווינשען זיי לאָנגע יאהרען פון וויטערדיגע פרוכטבארער טעטיגקייט לטובת דעם זקנים און יתומים הויז.

אין נאמען פון די זקנים און יתומים הויז לייב לעווענשטיין.

אונזער חשוּב'ען פרעזעס ה' שלום געוועזענע

צוליב דעם טויט פון זיין ליבער

קײלע פרוי

דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.

המקום יבנה אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די גבאים און מתפללים פון דער חברה „סומך נופלים”.

דעם ה' סאלאמאן געוועזענע און פאמיליע

צום טויט פון זייער אונפערזעליכער פֿרױ און מױט ער

קײלע

דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל צימערמאן און פאמיליע.

FABRIKARIA, i PRALNIA CHEMICZNA „KRYSZTAŁ”

ul. Berka Joselewicza 2

צום פרייהאנגס - סעזאן!

13 גר. קאסט קראגענס מיט 50 גר. קאסט לאנג - דויערענע שטענדיג-גאנג

אויך נעמען מיר אן **קעמיש** צו רייניגען און צו פארבעסערען קלעידונג.

ספעציאַליטעט: 1) פארבען לעדערנע קורטקעס 2) רעטשייערען (טריסטעמען פלעקען און חשען). 3) שטונג פלעקען ווערען צוריסגענומען אויפ'ן אָרט

Panu **SALOMONOWI GEWIRCMANOWI i RODZINIE** spowodu śmierci Ich żony i matki

b. p. KAROLINY

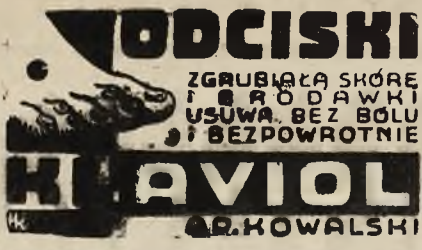
wyrażają szczerze współczucie **Natan Szczekacz z żoną Jakób Epelbaum.**

אונזער פריינד ה' סאלאמאן געוועזענע און פאמיליע צום טויט פון זייער ליבע פרוי און מוטער

קײלע

דריקען מיר אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

פאמיליע לאסטמאן.

אומשטאנד, וואס צווישן יודן געפן-
נען זיך פילע קאפיטאליסטן, ווערן
אויסגענוצט בכדי צו אידענטיפיצירן
יודענטום מיט קאפיטאליזם, פונקט
אזוי ווי דער אומשטאנד, וואס צווישן
די אָנפיהרער פון די קאמוניסטן גע-
פונען זיך אייניגע יודן געניגט, בכדי
צו אידענטיפיצירן יודענטום מיט קא-
מוניזם.

און אזוי ארום שאפט זיך אזא פא-
ראדקסאלע לאגע, דאס דער אַנ-
טיסעמיטיזם ווערט גלייכ-
צייטיג פערזענלעכע אלס
געוועהר געגען קאפיטא-
ליזם און געגען קאמו-
ניזם.

צום וואקס פון אנטיסעמיטיזם האט
פילע מיטגעוויקט די אַרבייטס-
לאגיקייט אין פערבינדונג מיטן
הערשענדן וועלטקריזיס.

דער איבערפלוס פון מענטשן-מא-
טעריאל אין אלע בערעפן, און קורם
פל אין די פרייע פראפעסיעס, האט
געברענגט צו דער פערשערפונג און
פערביטערונג פון עקזיסטענץ-
קאמף. אין גארמאלע בעדינגונגען
בעט א קאנקורענץ-קאמף צווישן אַנ-
אריער און א יוד האבען דעפידירט
זאכליכע מאַטיווען. היינט קומט פאר
קאמף אויף לעבען און טויט, א
קאמף אהן ריטערליכקייט, א קאמף
מיט אונזערער מיטלען. און איינער
פון די דאזיגע קאמפס-מיטלען איז
דער אנטיסעמיטיזם.

דער פערשערפונג דאזיינע-קאמף
אלס רעזולטאט פון ארבייטסלאזיקייט
און ווירטשאפטליכען קריזיס ברענגט
צו אונטערדריקונג פון שוואכע, צו
אונטערדריקונג פון די מינדערהייטען,
צו אונטערדריקונג פון די יודן, ווייל
עס האנדעלט זיך נישט וועגען גערעכ-
טיגקייט, נאר וועגען עקזיסטענץ -
(פארשוצונג קומט).

GZEKOLADY
CUKRY

Do nabycia w lepszych sklepach
kolonialnych i owocarniach.

זער הערמאג'ען איין א געדאנק, אז
אזוי ווי אמאל משה רבינו האט מציל
געווען די יודן פון מצרים, קאן ער
אויך יעצט ראטעווען די יודן, ווי
זאלען נישט דארפן אונזערען די
זאדקעס, דחינו: ער האט ערשינדען
א מאשין, וואס זאל טרייבערען די
זאדקעס, אזוי אז פון א זאדעק זאל
ווערן א פושדעק...

אזא, יודן, איך קאן איך אָנזאָגען
א בשורה, אז די זאדקעס פון די בהמות
וועט מען קאנען בענוצען א דאנק דער
געניאלער ערפינדונג פון אונזער הער-
מאשין, וועלכע איז איהם איינגע-
פאלען בחצי הלילה, אין דער נאכט
פון פסח.

די זעלנער-תוך האט היינאהר גרויס
ערפאלג, ביז 250 יידישע סאלדאטען
האלטען דאָרט פסח, מילא, אז דער
קאמערנדאנט קאפּעל גוטערמאן האלט
דאס אויס - איז ווירקליך א נס. נאָר
נישט וועגען דעם געהט עס איצט. עס
האנדעלט זיך דערין, אז ס'איז געווען
א סכנה, מען זאל די סאלדאטען פון
לובליניץ אינגאנצען נישט אָנהערלאָזען
אין דער שטאָט אַריין. נאָר נאָך לאַג-
גע השתדלות'ן פון אונזער, ווי זאָגען
„ווי" דאָרט „פאָלאָוי ראַבין" ה' מענ-
דלי אַש האט מען זיי בעפרייט בחצות
הלילה, כאָטש שטעט אין דער נאָכט
בעת'ן ערשטען סדר.

סמאָל

בעמיהט אַרויסצווייזן אין דער עפענט-
ליכקייט זייער ניי-ערוואָרפן רייכטום.
אין אַנפליק פון דער מאסען-עלענד
האט אזא האַנדלונג אין קריענס-און
אינפלאציע-צייטן געוויקט דאָפּעלט
אויפרייצענד און געברענגט נישט נאָר
צו אַנפליכענענערע וואקס פון אַנ-
טיסעמיטיזם, נאָר אויך צו אַ פאָנטאַס-
טיש איבערשאצן פון יו-
דישען רייכטום אין פערגלייך
מיט'ן נישט-יודישען.

ווייל און אמאל האט די וועלט-
מלחמה שטארק פערקלענערט דאס אַל-
געמינע רייכטום פון די יודן. די
עלענד פון די מורח-יודען איז צוליב
דעם באַלשעוויזם, וועלט-קריגע, רוסיש-
פּוילישען קריגע און דערמיט פערבי-
דענע פאָגראַמען שטארק געוואקסען.
פון קריגע האבען הויפטזעכליך גענאָ-
סען די געוועהר-אינדוסטריע און לאנד-
ווירטשאפט - צוויי ווירטשאפטליכע
צווייגען פון וועלכע די יודן זענען
געוועזען אויסגעשלאָסען.

די אינפלאציע האט רייך
געמאכט נאָר אַ גאנץ קליינע צאָהל יו-
דישע פּעקולאנטען, דאגעגען די מא-
סען האט זי פּעראַרימט.

די נייע סטאטיסטיק וועגען יודישען
רייכטום איז פאר די יודן וועניגער
גינסטיג ווי די פאר-מלחמה-דיגע. די
פאָרשונג פאָרשט, דער וועלכע
האט אין משך פון א יאהר-הונדערט
פערנומען א דאָמינירענדע שטעלונג אין
דער אייראָפּעאישער פינאַנץ-וועלט און
פאקטיש געברענגט צו אַנאָיבערשא-
צונג פון יודישען רייכטום, האט אין
די מלחמה-צייטן נישט נאר פערלוי-
רען אַ גרויסען טייל פון איהר פער-
מענע, נאָר אויך דעם איינפלוס, וועל-
כער איז דערמיט פערבינדען.

דאס איינציגע באַנק-הויז מאַר-
גאנץ, וועלכעס בילדעט היינט אַ
וועלט-מאָנטענאָפּיט זיך אין נישט-יודי-
שע הענד. די אַמפּעריקאנער מיליטאַר-
דערנען ראַפּעלער, פאַר, מעלאן, וואג-
דערבילדט, אסטאר זענען נישט קיין
יודן.

די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטער-
נעהמונגען אין דייטשלאנד נאָך דער
מלחמה האבען - מיט גאנץ קליינע
אויסנאָמען - געהערט צו נישט-יודען;
דער וויכטיגסטער פערטרעטער פון די
אינדוסטריעלע קרייזען איז געוועזען
הוגאסטינגס, וואלט סטינגס
געוועזען א יוד, וואלטען די אַנטיסע-
מיטען פון דער גאנצער וועלט אויסגע-
נוצט דעם דאָזיגען אומשטאנד, בכדי
צו ווארפן אויף די יודן די שולד
פאר פערלענגערע דעם קריגע און
ברענגען צו אינפלאציע. וואלט א י-
וואר קרוינער געוועזען א יוד,
וואלט מען אַלע יודן געמאכט פער-
אָנטוואָרטליך פאַר זיינע מיסברויכען -

אַבער דאס אלעס העלפט נישט. דער

כע טעג, געשלאָפּען אויף צוואַנגענע-
קלאַפּטע נאָרעס און בעשלאָסען דאָרט
צו יום טוב'ן, אַלס בעל הסדר האָבען
זיי געהאט בעשטימט דעם עלטסטען
61-יאהר-ינגע אַרבייטער, און קשיות הא-
בען געזאָלט פערנען אַלע איבריגע אַ-
אַרבייטער, וואס פאָרע קשיות זיי הא-
בען געזאָלט שטעלען, זאָלט איהר
שוין בעסער נישט פערנען...

הקיצור, די ערשטע סדר-נאכט, אַ
זינגער 10, בעת אַלע קאָפּאָנטען זענען
זיך געזעסען אָנגעלעהנט אויף די נאָ-
רעס, איז געקומען דער „קאָפיטאליסט"
דערקעס, אַ יוד מיט אַ גרויסער באָרד,
ערלעדיגט דעם סכסוך, און דער עולם
פּראָלעטאַריע איז אַרויס פון מצרים -
דאס הייסט פון עבדות לחרות, משעבוד
לגאולה, זיי זענען געוואָרען די אַמאָל'
בני חורין.

אויך די דאָזיגע געשעהעניש האט
פאָסירט בחצי הלילה, אין דער נאכט
פון פסח.
זינט זיך אזוי אונזער בעקאנטער
ערפינדער הערמאן שאַץ אויפ'ן היסב-
בעט און קוקט אַריין אין דער הגדה,
זעהט ער, ווי אזוי יודען האבען אַמאָל
געליטען אין מצרים און ווי אזוי יודען
ליידען איצט, ווי אזוי פרעה האט
אַמאָל גוזר געווען אויף די יידישע
זכרים און היינט האט די פריסטאָראַ-
ווע גוזר געווען אויף די בהמות - אַז
מען זאל נישט טאָרען צוטיילען די
פּושדקעס מיט די זאָדקעס. פאָלט אונ-

אנטיסעמיטיזם ווערן וועגען אנטיסעמיטיזם.

כע יודען.

און די קנאה אין בעצוג צו די ריי-
כע יודען איז געוואָרען איינער פון די
שטאַרקסטע עלעמענטען פון נאָך-מלחמה-
אנטיסעמיטיזם.

די פערזענליכע אַנטיסעמיטיזם גרויסע צאהל
יודישע מלחמה-גבירים, וועלכע זענען
געוואָרען רייך א דאָנק דער מלחמה
און אינפלאציע, האט בעדייטענד פער-
לייכטערט דעם דאָזיגען אַבלענקונגס-
מאָנעטור. אזוי אַרום איז דער אַנטיסע-
מיטיזם געוואָרען דער בליץ-אַבלייטער,
וועלכער האט אין די מיטעלאַיאַפּע-
אישע לענדער אַוועקגעפיהרט די סאָ-
ציאַליסטישע בליץ פון קאָפיטאליסטי-
שען דאָך.

נאָציאָנאַליזם און אַנטיסעמיטיזם ווע-
רען פלאַנמעסיג איינגעאיימפּט אלס
הייל-מיטלען געגען סאָציאַליזם און
באַלשעוויזם; מיט זייער הילף ווערט
אָנגעשוואַכט דער דראַהענדער באַל-
שעוויסטישער אָנגריף. דערצו ווירקט
מיט אין א בעדייטענדער מאָס דער
אומשטאנד, וואס יודען האבען אויס-
געאייבט א גרויסען איינפלוס אויפ'ן
פאָנק-וועזען און זיך בעטייליגט אין
ספּעקולאַציע-אַנטיסעמיטיזם-אונטערנעמונגען. פילע
ספּעקולאַנטען זענען געוואָרען רייך;
פילע זענען געוואָרען פּעראַרימט, אָבער
מיט זיי האט זיך די עפענטליכקייט
נישט אינטערעסירט. אויסער די בענק
האבען די פילען פון ווירטשאפטליכען
אַנטיסעמיטיזם אויך אָנגעגריפּען די
וואַרענע יודן, וועלכע האבען
זיך געפינען פילפאָך אין יודישע
הענד און געצויגען אויף זיך האָס און
קנאה מצד די קליינע סחורים, קרעמער
און הענדלער.

די נאָציאָנאַליסטישע פרעסע האט
גערן געריכטעט ספּעציעל אויף די יו-
דישע בענק און וואַרענהייזער אלס די
ציטאַרעלען פון יודישען רייכטום דעם
פאָלקס-צאָרן געגען די קאָפיטאליסטען.
זי האט פערשוויגען פאַר די לעזער,
דאס די בענק און וואַרענהייזער זענען
ניטווענדדיגע בעשטאָנדטיילען פון פאַרט-
געשריטענעם קאָפיטאליזם און דער
קאָמף געגען זיי איז אַדער א בעהאַל-
טענער מאָנעטור אָדער אַנאַקציע, וואס
פיהרט צו באַלשעוויזם.

דער האָס געגען די רייכע יודען
איז שטאַרק געוואקסען אלס רעזולטאט
פון זייער אויפפיהרונג, פילע פון די
דאָזיגע מלחמה-גבירים, פונקט אזוי ווי
פאָרווערטיגס פון אלע ראָסען
און צייטען, האבען זיך געשמאקלאָז

צויליינען אויף אָנאָדערש מאָל.
אַז אוי האט אויסגעזעהן די ער-
שטע זיצונג פון שטאַט-ראַט ביים ניי-
עס פרעזידענט, און אַלץ דערפאַר,
ווייל ער האט זי גערופען בחצי הלילה
- אין דער נאכט פון פסח.
פערהאַנגען אין שטענשאַטאָו א
פאַבריקעל פון האַלץ-שפּעליצייג, אין
וועלכער ס'זענען בעשעפטיגט, אויסער
די אייגענטימער, אויך 10 ארבייטער,
צווישען וועלכע עס געפינען זיך 9 יו-
דען און איין קריסטען. אויך צווישען
די יודישע ארבייטער איז פערהאַנגען
אין פרוי-האבען מיר א קיימא לן פון
8 מענער און 2 פרויען. דער עלטסטער
ארבייטער איז אַלט 61 יאהר און דער
יונגסטער-17 יאהר, איז האָרט פאַר
יום טוב אויסגעבראַכען א סכסוך צווי-
שען קאָפיטאַל און ארבייט, אזוי אז
דאס מנין פראָלעטאַריע האט בעשלאָ-
סען צו מאַכען אַנאָיטאַליענישען קאָ-
פּאַציע-שטרייק, היות אָבער ווי די
בעלי בתים האבען דאס געוואָלט אויס-
מיידען, האבען זיי דורך אַנאָיטאַריידי
די „קאָפּאָנטען" אַרויסגענאָרט פון
דער מאַבריק, וואס געפינט זיך אויף
דער ווילסאָנאָ 20/22 און זיי אַריינגע-
פיהרט אויף נאָדזשעטשנאָ 14, וואו
זיי האבען א סקלאַר, און דאָרט, אין
דעם ענגען, נישט געווענען חדר,
האבען זיך בעזעצט די 10 פראַלע-
טאָריער און נישט געוואָלט אַבסטרעטען.
זענען זיי אין סקלאַר געווען עטלי-

אדור. לייב אש

II.

אין פריהערניגען אַרטיקעל האבען
מיר, בעהאַנדענדיג די סבות פון נאָך-
מלחמה-אַנטיסעמיטיזם אין ליכט פון
ניי-ערשינענע ווערק און דער דיי-
שער שפּראַך „יודענהאָס פון היינט"
פון ריכארד קודענהאָו-קאלערגי, דעם
שעפּער פון פאָנאָיאַפּע-בעוועגונג, צי-
טירט א רייע אויסצוגען פון דערמאנ-
טען ווערק וועגען באַלשעוויזם און אַנ-
טיסעמיטיזם. היינט ברענגען מיר אויס-
צוגען פון קאָפיטאַל: „די פּעראַרימונג
פון מיטעלאַיאַפּע".

די פּעראַרימונג פון מיטעלאַיאַפּע-
ראָפּאָ.

די פּעראַרימונג פון מיטעלאַיאַפּע
אלס רעזולטאט פון דער מלחמה און
אינפלאציע האט געגעבען דעם אַנטי-
סעמיטיזם נייע כחול.

ווייל אין די דאָזיגע איבערבעפּלעקער-
טע געביעטען איז קנאה א גרויסע
מאָנט, איינע פון די שטאַרקסטע קווע-
לען פון פאָליטישען און פערזענליכען
האַס. קנאה וואקסט מיט דער אַלגע-
מיינער פּעראַרימונג און פאָלט מיט דער
אַלגעמיינער בערייכערונג. מעהרער איז
דער האָס געווענדעט געגען מלחמה-
און אינפלאציע-גבירים, ווי געגען די
רייכע, וואס האבען זייער פערמעגנען
בעקומען בירושה.

צווערשט האט די קנאה מצד די אַרי-
מע און פּעראַרימטע לַגבי די פאַר-
מלחמה- און נאָך-מלחמה-גבירים גע-
שטאַרקט די סאָציאַליסטישע און קאָמוניס-
טישע איינפלוסען, באַלד אָבער האבען
די סיהרער פון די רעכטע גרופירונגען,
געגען וועלכע די דאָזיגע איינפלוסען
זענען געוועזען געווענדעט, איינגעזע-
הען, דאס דער דאָזיגער פאָלקס-צאָרן
קען געלענקט ווערען אין אַנפּענגע-
גענגעזעצטע ריכטונג, און זיי האבען
דעם אַלגעמיינעם האָס און קנאה לַגבי
די רייכע פערוואָנדעלט אין א ספּע-
ציעלען האָס און קנאה לַגבי די ריי-
כע.

זיך געדאכט, אז ס'איז גישטאָ קיין
אויסוועג, און די לעצטע מינוט איז
געשעהן דער נס. אַט דער דאָזיגער
בטחון דאָרף אונז דינען פאַר אַ ביי-
שפּיעל נישט אַריינצופאַלען אין קיין
יאוש און אַפּאַטיע, נאָר פּוֹל מיט האָס-
נונג אין האַרצען אַקעגענגעהן דעם
לעבען, און זיין זיכער, אז אויך היינט,
ווען דאט יודישע פאָלק געפונט זיך
אויפ'ן ראַנד פון אַהן אַנאָיטוועג, וועט
אויך געשעהן דער גרויסער נס, ווי
אַמאָל ביי קריעת ים סוף.

ש.

קריעת ים = סוף.

בעת די יודען זענען אַרויסגעגאנגען
פון מצרים און צוגעקומען צום ים סוף,
האבען די מצריים, וועלכע האָבען זיי
נעכענעאַנגט געטראַכט: אַט דא וועלען
די יודען אַריינפאַלען אין אַנווערע
הענד און מיר וועלען זיי פערטלייגען.
און פאָקטיש איז די געפאָהר געווען
גרויס, ווייל לויט ווי רש"י זאָגט, זע-
נען די יודען געווען אַרומגערינגעלט
פון אַלע זייטען. הינטער זיי זענען
געווען די פּעראַלעלער, פאַר זיי דער
ים און אין די זייטען שלאָנגען און
עקדישען. די יודען האבען זיך דערי-
בער געווען אין אַ גרויסע צוהר - אַט
אַט וועט זיי דערשלאגען דעם שוואַרץ-
האנד. האט אָבער גאָט געהאַלפּען און
עס איז פאַרגעקומען דאס גרויסע וואונ-
דער פון קריעת ים סוף: דער ים האט
זיך געשפּאַלטען, אויסגעטריקענעט גע-
וואָרען און די יודען זענען בשלום אַרי-
בער אויף יענער זייט ים.

פון דאמאלס אָן איז אַט דער קריעת
ים סוף געוואָרען אַ סימבאָל ביי יודען.
ווייל מען בעצייכענען ווי אזוי שווער
עס קומט אַן יודען אַרויסצוגייען פון
זאנט מען: קשה פרנסה לישראל
כקריעת ים סוף. דאס הייסט, אז ס'איז
אַזוי שווער יודען צו האבען פרנסה,
אזוי ווי עס איז אָנגעקומען משה רבינו
צו שפּאַלטען דעם ים.

וואס אמאל אָבער ווערט דער דאָזי-
גער בעגריף בולטער אויך איצט איז
מען אַרומגערינגעלט אזוי ווי די יודען
אַמאָל בעת זיי זענען אַרויסגעגאנגען
פון מצרים, פון אלע זייטען האָבען
מיר שלאָנגען און עקדישען, צווישן-
וועלכע ווילען אונז פערטלייגען, אַוועק-
רייסען דעם ביסען פון מויל, אונז
אַראַבשווענקען פון אויבערמאָל, און
אויב מיר האַלטען זיך נאָך פאַר, איז
עס איינער פון די גרעסטע נסים, אפשר
נאָך א גרעסערער נס ווי קריעת ים
סוף.

ווי לאנג אָבער איז דאָ כח אויסצו-
האלטען? צי קאן מען דען אַ גאנץ לע-
בען אַדורכקומען נאר מיט נסים?

שווערע מחשבות פרעסען דעם מוח.
ער מתי - ווי לאנג איז דער שיעור:
אַז הינטער אונז איז דער שונא, פאר
אונז דער ים, ארום און ארום גיפטיגע
שלאנגען און ביינע ווילדע חיות, און
קיין וועג איז נישטאָ! איז נישט אַנ-
דערש, נאר אז מיר מוזען זיך טרייס-
טען מיט דער פערנאנגענהייט: אַט זע-
נען יודען אויך אמאל געווען אין אזא
סכנה בעת ציאַת מצרים און עס איז
געשעהן דאס גרויסע נס און זיי זענען
ניצול געוואָרען.

און נישט בלויז ביי ציאַת מצרים,
נאר אויך שפעטער אין דער גאנצער
יודישער מאַרטילאַניע געפונען מיר
אָפּעלכע עהנליכע ציות, ווען עס האט

ובכן ויהי בחצי הלילה... אָפּיעל פסח-רעפּאָרטאָזש.

שוויגען... והשנית, האט ער גערופען
די זיצונג אויף 6 א זינגער פארנאכט
דאמאלס, ווען-ווי ער ווייסט-איז נאָך
נישט יום טוב, ווייל-ווייזט ארויס
זיין בקיאות אין יודישע דינים אַלץ
גלח טושעטשאַק, ווערט ערשט יום-טוב,
ווען ס'בעווייזט זיך דער ערשטער
שטערן אויפ'ן הימעל, און דעריבער
האבען לויט זיין מיינונג די יודן גע-
קאָנט אַנטהיל געמען אין דער זיצונג.
דער סוף איז געווען, אז די יודישע
ראטמענער האבען טאַקי אַבגעריכט
דעם סדר יעדער ביי זיך אינדערהיים,
אָבער אין שטאט-ראַט האט מען די
יודען געהאלטען אין איין מוזיקר זיין
און ס'איז דאָרט געווען גוט היימליך.
קורם פל האט מען איין ענין, וואס
איז געשטאַנען אויפ'ן טאג-אַרדנונג,
נישט ערלדיגט צוליב דעם, וואס
די יודען זענען נישט געווען אונזער-
זענער, האבען די ענדעקעס אויפגע-
הויבען א שטורם. שפעטער ווידער
איז פאַרגעקומען א העפטיגער קאמף
צווישען די ענדעקעס מיט די איבריגע
פראָקציעס, און היות ווי די גאָלדעריע
האט מיטגעהאַלפּען אַקאָמפּאַנירען, איז
דער פאַרויצער געווען געוואונגען
משלח צו זיין אלע „גאָלדעריקעס",
איבערצווייטען די זיצונג און זי אב-

די אלע געשעהענישען, וואס איך
וועל אייך דאָ בעשרייבען, האבען א
שייכות מיט דער ערשטער סדר-נאכט
פון היינטיגען פסח, אזוי ווי עס שטעהט
אין דער הגדה: וכן ויהי בחצי הלילה.
אין שטענשאַטאָו איז געקומען א
נייער צייטווייליגער פרעזידענט זמא-
טאָל שמו. האט ער, דער דאָזיגער
שטאטס-טאַטע, גערופען די ערשטע זי-
צונג פון שטאטס-ראַט דאָק ערשט פסח
צום סדר, און ווען די יודישע ראטמע-
נער-פראָקציע האט איהם צוגעשיקט
א בריוועל, אז זיי פראָטעסטירען דער-
פאַר, וואס ער רופט זיי אַבצווייכען
דעם סדר אין שטאטס-ראַט אַריין, איז-
דער צייט, וואס ס'איז א מנהג מקד-
מונים אַבצווייכען דעם סדר ביי זיך
אינדערהיים אויף א היסב-בעט, מיט
ארבע פאָלס, מיט מוֹר וכו', האט
דער פרעזידענט מאָטאָל אָנגעשטעלט
א מינע פון א תם און געזאגט: מה
זאת-וואס איז עפעס געשעהן מיט די
יודישע ראטמענער? ערשטענס-האט
ער גע'ירש'נט-האָב איך נישט גע-
וואוסט, אז מאָנטאָג אויף דער נאכט
איז יודישער יום טוב (וועגען דעם, אז
די יודען האבען איהם דערויף אויפ-
געקראָם געמאכט נאָך מיט עטליכע
טאג פריהער, האט ער אינגאנצען פער-
טליכע

י. פרייגע

רעליגיע - פרייהייט — אלס פרינציפ פון דער פוילישער קאנסטיטוציע.

אין פרייהערדיגען ארטיקל האבען מיר ארוםגעזעט די שטעלונג פון רוימיש-קאטאלישען גלויבען, אנווייזונג-דיג אויף די ספציעלע רעכט, וועלכע די קאנסטיטוציע טיילט צו דעם דאזיגען גלויבען. אינ'ם יעצטיגען ארטיקל וועלען מיר זיך פערנעמען מיט די איבריגע צוויי גרופען, ד.ה. מיט די רעליגיעס, וועלכע זענען דורך דער מלוכה אנערקענט און מיט אלע איבריגע, דורך דער מלוכה נישט-אנערקענטע, גלויבענס.

די רעכט פון דער דאזיגער צווייטער גרופע זענען אהן אנערקענט שטעלער. די דאזיגע גרופע נעמט ארום די גרעסטע צאהל רעליגיעס אין פוילען, אויסער וועלכעס פערשטענדליך די קאטאלישע, צו איהר נעהערען: די יודישע, פרא-וואסלאווע, עוואנגעלישע, מוולמעני-שע, קאראימישע א.א.וו. די אינער-ליכע אויסטאנאמיע פון דער דאזיגער גרופע בערגעניצט זיך דערויף, אז די מלוכה קען זיי נישט איינגענווייליג א-ווארפען קיין אינערליכע געזעצען, די דאזיגע רעליגיעס זענען זיך—לויט'ן ארט. 115—לויט זייערע איי-געזעצען, וועלכע אינסעריירטען אבער דער אפאראטע פון דער מלוכה. דעריי קען די דא-זיגע אפאראטע אפגעזאגט ווערן, אויב די דערמאנטע געזעצען ענטהאל-טען בעשטימונגען, וואס שטעהען אין סתירה צו די פערפליכטענדע מלוכה-געזעצען, אלזא דער אינערליכער סטא-טוט ווערט אויסגעארבייט דורכ'ן בעטרעפענדען רעליגיעזען פער-באנד, ער מוז אבער, כדי צו פער-פליכטען, א קצופסירט ווערן דורך דער מלוכה, אויב דער דאזיגער אינערליכער סטאטוט ענטהאלט נישט קיין בעשטימונגען, וואס זאלען שטע-הען אין סתירה צו די פערפליכטענדע געזעצען. קען די מלוכה נישט אבזא-גען איהר בעשטעטיגונג.

נאך שטעלער זענען די רעכט פון דער דאזיגער גרופע אויפ'ן געבייט פון רעגולירען די בעהינגונגען צווישען דער מלוכה און דער פערשטענדער רעליגיע. דא האט שוין די מלוכה די פוילע רעכט אל'יין צו בעשטימען

זיך צו זייער גלויבען און פרייער, אזוי גוט פרוואסער, ווי עפענטליכער, אויס-איבונג פון זייערע רעליגיעזע געבא-טען. פון דער דאזיגער פרייהייט גע-ניסען נישט בלויז פוילישע בירגער, נאר אלע פוילישע איינוואוינער. ד.ה. אז אויסגעשלאסען פון איהר זע-גען בלויז דורכ'ן זענען די דאזיגע פרייהייט קען אבער צו יעדע מינוט בערענעט ווערן, אויב די רעליגיעזע פראקטיק שטעהט אין סתירה מיט דער עפענטליכער אר-ד-נונג און עפענטליכער מא-ראל (נישט מיט די פערפליכ-טעגדע געזעצען). דעריי דארף מען געדענקען, אז דאס פעסט-שטעלען, וואס עס שטעהט אין סתירה צו דער עפענטליכער ארדנונג און מא-ראל געהער צו דער קאמפערענץ פון די נידריגסטע אדמיניסטראטיווע אר-גאנען, וועלכע זענען בערופען צו זיין די היטער פון דער דאזיגער ארדנונג און מאראל, אלזא צו די פאליציי-אר-גאנען א.ד.גל, און, אז אין פאל פון פעסטשטעלען אזא סתירה קען דאס אויספיהרען פון בעטרעפענדען רעלי-גיעזען געזעצט ווערן ווערן נישט בלויז עפענטליך, נאר אויך פרי וואס. אין רעזולטאט פון דעם אלעס געפונט זיך די פרייהייט פון דער דאזיגער דייטער גרופע רעליגיעס אין די הענד פון פאליציאנט.

אין דער שחיטה-דעבאטע האט מען פון דער יודישער זייט זיך שטרענגען אויף די דערמאנטע פארשידענע פון דער קאנסטיטוציע און דעריי אנגע-וויזען, אז די יודישע שחיטה שטעהט נישט אין סתירה, נישט צו דער עפענט-ליכער ארדנונג און נישט צו דער עפענטליכער מאראל (מיט דעמאלטען ארגומענט בענוצט זיך דער היגער רב שליט"א אין זיין בראשור, זעה זייט 134). די דאזיגע אויספיהרונגען זענען אבער אין דעם פאל איבריג, ווייל די אויבערדערמאנטע בעוואהרענער-פר-ציהע זיך נאר צו נישט-אנער-קענטען רעליגיעס, דאגעגען צו געבאטען, אדער פערבאטען פון א געזעצליך אנערקענטער רעליגיע, קענען נישט קוועטשטאגירט ווערן, ווייל שוין דאס בלויזע אנער-קענטען די בעטרעפענדע רעליגיע דורך דער מלוכה ענטהאלט אין זיך א סאנציע פאר איהרע פאר-שריפטע (זעה ארט. 116, וועלכען זאגט, אז „דאס אנערקענטען א גייס, אדער געזעצליך נישט אנערקענטע רע-שטימונג, ס'האט נישט געוועקט קיין האפנונגען, דער אנטקענדער פרייהייט האט גארנישט געמאכט קיין איינדרוק, נישט נאר איך געפון זיך אונ-טער אזא איינדרוק, אויב כ'האב נישט קיין טעות, האבען זיך א סך יודען אין פוילען געפונען אין דער זעלבער שטי-מונג, ווי איך — „נישט זינדלען זאל איך מיט די רייד“...

פאר-יום-טוב-אקציעס.

נישט בלויז די קהלה און פערשידע-נע וואויטעטיגע אינסטיטוציעס האבען געמאכט פאר-יום-טוב-אקציעס, נאר אויך קולטורעלע אינסטיטוציעס האבען דאס זעלבע געטון.

אזוי האט, למשל, דער שליח פון „יו"א אדורכנעפיהרט א זאמלונג, דאן איז אויך דא געווען דער שליח פון דער צענטראלער יודישער שול-ארגא-ניזאציע און אויך געמאכט א זאמעל-אקציע.

נעמט מען אין בעטראכט, אז פאר יום טוב האט די קהלה ארויסגעשטעלט בעלי בתים נאך קמחא, דער „בית-לחם“, וועלכער האט היי-יאהר מורד געווען אין דער קהלה, האט אל'יין גע-זאמעלט אין גאט, דאן זי „עזרה“, וועלכע האט אויך א ביסל געזאמעלט, קומען דא צו געהן שלחים פון „יו"א און שול-ארגאניזאציע און זאמעלען אויך. עס איז נאר א וואונדער, ווי אזוי די יודען, ביי וועלכע מען האלט אין איין זאמעלען, האבען כחות צו גע-בען און צו געבען.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון די עלטערן.

מען מאכט אונז אויפמערקזאם, אז זיי יודישע שילער, אהיימגיינדיג פון די שולע, שטעלען זיך אלעס ביי די שפיל-קעסטלען און פערשפילען די פאר גראשען, וואס מען גיט זיי מיט אין דער שולע אריין.

יעדע וואך האב איינע בעמערקט, ווי א פאר שילער, אהיימגיינדיג פון דער וועמען דער זעלבער דאקטאר האט

קלאר, ווער ס'קען צווינגען אנטוויי-לען, נעמען אין א רעליגיעזער פערזאנלעכ-טונג זעלכען, וואס געפונט זיך יא אונטער'ן רשות פון די עלטערן אדער אפטרופנים, צו געהער דאס צו דער קאמפערענץ פון די עלטערן און אפוט-רופנים, אדער דער דאזיגער צוואנג קען אויסגעפיהרט ווערן אויך דורך דייטע פערזאנען. אין אנטעגנע צו-מעהאנגען מיט דער דאזיגער בעווא-ה-רעניש, שטעהט דער ארטיקל 120 וועלכער זאגט, אז „אין יעדען לעהר-אנטשטאלט, וועמענס פארגראם ס'נעמט ארום דאס בילדען יוגענד ביז 18 יאהר און וועלכע ווערן אויסגעאלטען, אינגאנצען אדער טיילווייז, דורך דער מלוכה אדער וועלכעס פערזאנלעכע, איז דער למוד פון רעליגיע פאר אלע שילער אבליגאטאריש“. דער דאזיגער ארטיקל בעציהט זיך אויף דער טייל יוגענד, וועלכע אונטערלייגט דער מאכט פון עלטערן אדער אפטרופנים און דעריי ווערט דער רעליגיע-צוואנג (וועלכער נעמט — לויט אנהייב-פאלע-רונג פון בילדונגס-מיניסטעריום — ארום נישט בלויז דעם למוד פון רעליגיע, נאר אויך די ערפאלג פון איהרע גע-באטען) אויסגעפיהרט דורך דער לעה-רערשאפט און דאס אפילו געגען דעם ווילען פון די עלטערן אדער אפטרופ-נים. מ'קען אבער פון דער דאזיגער בפירוש'ער בעשטימונג אין דער קאנ-סטיטוציע נישט ציהען קיין אנאלאגיע אויף אנדערע, דורך דער קאנסטיטוציע, נישט בעשטימטע פאלען.

עס איז וועלטספערשטענדליך, אז די פליכט איינצופיהרען דעם רעליגיע-למוד בעציהט זיך נאר אויף אלע, דורך דער מלוכה אנערקענטע, רעלי-גיעס. יעדענפאלס דארף פעסטגעשטעלט ווערן, אז דורך איהר איז די געווי-סענס-פרייהייט אין פוילען ערנסט בע-גרעניצט געווארען. די פוילישע קאנ-סטיטוציע האט זיך אזוי ארום אויף א קלארען אופן פערשטעלט אויף דער זייט פון רעליגיעזער ערציהונג, אבזאגענדיג איהר שטיצע די שולען, וועלכע פיה-רען דעם דאזיגען סיסטעם ביי זיך נישט איין.

פון דער צווייטער זייט איז כדאי צו בעמערקען, אז דער דאזיגער פרינ-ציפ ווערט אין דער פראקטיק נישט אזוי שטרענג אנגעוואנדען. די קאמאנ-דע וועלטספערשטענדלעכען פוילען סובסידירען זעהר פילע שולען, אין וועלכע דער רעליגיע-למוד איז נישט איינגעפיהרט.

וואס געהערט, וואס געזעהן.

וואס זיי וועלען טהוען... נאטירליך, אז אזא סצענע קאנטראסט נאך זיך איבער א בייגעשטאן.

זאל דערייבער די קהלה טהון, וואס זי וויל; זאל זי געפונען וואס פאר אג'עצה עס זאל נישט זיין, נאר זאל זי איבעררייסען מיט דער ביי-איינציגער מעטאדע. ס'איז אפילו אנאלאגיש צו חוקה צו נעמען קמחא פון מעהל, מען מוז אפער פרובירען א'אנדערען סיסטעם — למען ידען, כדי מען זאל איינמאל פאר אלעמאל וויסען, ווער עס איז שולדיג אין דער פיינערקייט פון די טשענסטא-כאדער מצות.

א ביסלעל איז ער גערעכט.

בעת דער אוואנטורע האט דער קהלה מצד די מצה-בעקער האט זיי-ערס א פארשטעהער צווישען אנדערע אויך געשריגען, אז אונזערע גבירים, און צווישען זיי זאגאר אזעלכע, וועל-כע האבען לייע צו פיאסטעווען קהלה-שע אפטען, קויפען נאר איינגאנצען נישט קיין טשענסטאכאדער מצות, נאר לאזען זיך ברענגען מצות פון דער פערמא, דעריי איז נאך א גרוי-סער ספק, צי זי גיבען קמחא א.

אט אזוי האט געפירט דער פאר-שטעהער פון בעקער-צעדן, און איין האלט, אז ער איז אין דער היינטיגער גערעכט.

כ'זאל נישט זינדלען מיט די רייד...

אלע מאל פאר פסח האט מען גע-פיהלט אין דער לופט די יום-טוב'דיגע שטימונג. עס איז עפס געווארען פערהליכער אויפ'ן ארצען, ס'האט גע-לאקט, גערופען צום לעבען, צו דער נאטור, מיט איין ווארט — מען האט זיך געפיהלט יום-טוב'דיג, היי יאהר אבער — „זאל איך נישט זינדלען מיט די רייד“ — איז געווען עפס פאסקיד-נע, עס איז נישט געווען די יום-טוב'דיגע

שולע, האבען זיך אוועקגעשטעלט ביי די טישלעך און פערשיפעלט א סך צעהנערלעך. די טישלעך-אינהאבער בע-מיהען זיך אזוי צו פעראינטערסירען די שילער, אז די לעצטע ווערען אריינגעצויגען אין א האנדל, און דער רעזולטאט? דארף דערייבער זיין די אויפגאבע פון די עלטערען מעהר אויפמערקזאמקייט צו ווידמען זייערע קינדער.

„יא מאם שעקעל“...

קינדער-קרוין, ווען איך זאל איין איבערגעבען דאס, וואס זי קמחא-זאמ-לעך דערצעהלען זיך אן, וואלט נישט געסטענען קיין טינט, פערשידענע ברו-אים זענען פערהאנען אויף דער וועלט, און אזוי ווי קיין איין מענש זעהט נישט אויס פונקט ווי דער צווייטער, אזוי זענען אויך וויערע כאראקטערען פערשידענעארטיג.

פערהאנען מענשען וואס, אז מען קומט צו זיי, נעמען זיי אויף בוסטר פנים יפות און גיבען נדבות כפי יכולת. תם, פערהאנען אבער אזעלכע, און דאס גראד פון דער אזוי-גערעפערטער דיפלאמירטער אינטעליגענץ, וועלכע מען וואלט געדארפט האבען א מייס-טער, זיי צו קאנען אבזושילדערען.

איין כאראקטעריסטישען עפיווד וועל איך איין יא דערצעהלען.

צו א יונגען דאקטאר זענען געקומען די קמחא-זאמעלער, האט מען זיי מסתמא נישט אריינגעלאזט. זענען זיי געקומען א צווייט מאל, א דריט מאל, קורץ, זיי האבען זיך ענדליך דערשלאגען צום פאן דאקטאר. ווען ער האט געהערט וועגען וואס עס האנדעלט זיך, האט ער מיט'ן גאנצען פח א געשריי גע-געבען: גיט דאס, יא נישט כצען זאגטש גמני“, ווען די זאמעלער האבען איהם אבער אויפגעקלערט, אז דא האנדעלט זיך וועגען ארימע בכבוד'דיגע יודען, דערונטער אויך פאר אזעלכע, פון וועמען דער זעלבער דאקטאר האט

נישט איינמאל גענומען שעהע האנג-רארען פאר ווייזטען, האט דער יונגער דאקטאר ארויסגעזוכט אנהאלטען שקל און פאכענדיג מיט איהם, האט ער אויסגעשריגען:

„צא וו כצעטשע, יא יווש דאלעם, יא מאם שעקעל...“

אדורכגעבראכען די וואנד.

ס'איז געווען א מנהג מקדמונים, אז יעדען פאר-פסח זענען יודען ארום-געפיהרען איבער די שטאט מיט קע-סעלעך צו פשרען פלים.

זאל מען זאגען צווישען זיך, אז די דאזיגע „רויכערדיגע קומענס“, אויסער דעם וואס זיי האבען נישט געמאכט קיין עסטעטישען איינדרוק אפילו ביי יודען, האבען ארויסגערופען א חזוק-שמיכעל ביי די קריסטען און א סך האבען זיך דערווייט אפילו א טשעפ צו טהון און דעריי געמאכט ליצנות פון די יודישע זאבאגאנעס.

אויב אלע יאהר זענען די פוהרלעך פון פשר'ן פלים געווען נישט מעהל, ווי א געניגשטאנד פון אבשעפטען, האט עס היי-יאהר צוליב דער שטי-מונג, וואס הערשט יעצט, געקאנט זיין א סיבה פון אונגאנצעמליכקייטען און דערייבער האט די קהלה בעשלאסען, אז דאס פשרען די פלים זאל פאר-קומען אויף אנהאלטען אופן, דייניג: מען זאל צוטיילען די שטאט אויף רעווערען און די וועגעלעך זאלען נישט ארוםפאהרען איבער דער שטאט, נאר זיי זאלען שטעהען אויף די הויפטן—אין יעדען רעווער א קסעלע, און די יודען פון יענעם רעווער זאלען פשרען זייערע פלים אין קסעלע פון זייער רעווער.

עס איז זעהר שווער אנגעקומען צו איבערצייגען די איינגעטימער'לעך די קסעלעך, אז זיי זאלען זיך צופאסען צו די נייע בעדינגונגען, ווארום יעדער האט אלץ מורא געהאט, אז ער זאל חס ושלום נישט בלייבען אהן געלר

די ערשטע סדר-נאכט.

(הכשרה עראינערונגען.)

זעהר קורץ פאר פסח זענען מיר אנגעקומען קיין נאָווי קארטשין, וואו מיר זענען בעשטימט געווארען אדורכ-צומאכען די הכשרה, די צוגרייטונג עולה צו זיין קיין ארץ. הגם, עס זענען פאר קיינעם פון אונז נישט געווען פרעמד די פאר יום-טוב הכנות, וואס ווערען געמאכט אין די דאָזיגע טעג אין אלע יידישע שטוב-בען אין דער גאָרער וועלט, איז אונז דאָך אויסגעקומען מאָדע וואס, וואס מיר האבען דאָ געטראָפּען. שוין אין ער-שטען אויפגעבליק, אריינפאהרענדיג אין שטעטלעך האט מען אנגעזעהן, אז דא קומט פאר עפס אונגעווענהייכעס.

— כמעט אין אלע געסלעך, פאר יעדער יידישער שטוב, זענען געלעגען גאנצע הויפטע שטוב, קליין און גרויס האט אנגעפילט די שענינקעס און דערביי האבען קיין געוואלדען און ליאָרמען נישט געפעהלט. א חוץ דעם שטוב זענען אויך פאר מעהרערע שטובען געלעגען מעכעל-שטיקער, קעגן-טיג, אז אינוועניג האט מען געמאכט. ווען מיר זענען טיפער אריינגע-פאהרען אין שטעטלעך און צוגעקומען צום טיף, "נידא", וועלכער געפינט זיך אין מיטען שטעטלעך, האבען מיר זיך אנגעשטויסען אויף א צווייטערע ווירדיג בילדלעך: צעהנלינגער ווייבער און מידלעך זענען געשטאנען ביים וואַסער און געארבייט, ווער ביים וואַ-שפּן וועט, ווער ביים רייבען דאס גע-פעס, א געפילדער, א רעש, ווייבער קרינען זיך, שילטען און ווי דער שטיי-גער איז, כאַפּט מען זיך ביי די האב-לעך, קורץ, עס איז געווען, "ליהודים". ווי מיר האבען זיך שפּעטער איבער-צייגט, איז אין גאנצען שטעטלעך נישט פארהאן קיין איין פלומע אָדער וועלכער ס'איז וואַסער-ברונען, נאָר דאס גאנצע שטעטלעך שרינקט וואַסער פון אַט דער "נידא", ביי וועלכער מען וואַשט און מען טהוט כלי'ערליי ברוי-דיגע ארבייטען.

באלד צומאָרגענס נאָך אונזער קומען אין שטעטלעך האבען מיר געדינגען א שטיבעל און גענומען זיך, "איינער-דנען". די הויפט-ארבייט דערביי איז געווען דאס צוגעפילטע פון האַלץ אזוי גערופענע, "נארעס" ד. ה. א גע-מיינעם בעס, אויף וועלכען עס שלאַ-פען עסליכע פערזאָן. אַוועלכע נארעס זענען פארהאן צוויי: איינע-אונטען

אויף יום טוב, ווייל פון כשר'ן די כלים האבען זיי געהאט פסח צו מא-כען. דאָך אָבער א דאנק די ענערטישע שרים פון דער קהלה, איז עס דאָך געלונגען. די יידישע בעפעלקערונג איז פון דער נייער רעפארם געווען זעהר צו-פרידען און זיי האבען געליבט דעם אויפטוהן פון דער קהלה. זיי האבען גערן באַדיי געטראגען זייערע כלים צו כשר'ן איבער דער גאנצער גאס, האלטענדיג, אז ס'איז געווען שוין די העכסטע צייט אָדורכצוברעכען די וואַנד...

ווי אזוי עס געהט-צו אין אייראָפּא... יענע וואָך האָב איך געלעבט אין די צייטונגען פאַלגענדע נייעסען:

אין פראנקרייך האט אין א געוויסער שטאדט דער אַרטיגער מער געוואַלט איינפיהרען א פערבאט פון דער יודי-שער שחיטה, האט ער באלד בעקומען א שטארקען פארווארף און די רעגירונג האט באלד צו דער דאָזיגער גזירה נישט צוגעלאָזט.

אין ענגלאנד האט דער פאַרלאַמענט אנגענומען א געזעץ-פאַרעיקט, אז די סוחרים, וועלכע האלטען שבת צו די געשעפטען, זאלען מענען אויפהאלטען זייערע קראַמען אום זונטאג ד. ה. פראַסט שוועט גערעדט, אז כדי די יו-דען, וועלכע זענען פרום און האלטען פערמאכט זייערע געשעפטען שבת, זא-לען נישט דאָרפן הייז האבען נאָך א טאג אין דער וואָך, זאָלען זיי מענען האנדלען זונטאג.

צו וואס איך דערצעהל אייך דאס, פרעגט איהר: גארנישט, כדי צו בע-הייזען, אז נישט אומעסט זענען מיר אזוי אומגליקליך. פערזאָנען אזא שטיק אייראָפּא, וואו מיר יודען ווערען אויך אנערקענט אלס מענשען, מען רעכענט זיך מיט אונזערע רעליגיעזע איבער-

דערפאר האט די דאָזיגע נאכט געטרא-גען אינגאנצען אַנאַנדערען כאראק-טער.

מיר זענען צוגעטרעטען צום סדר. די קשיות האט געפועט דער יונגסטער פון דער חברה, א ליטוואק פון סו-וואליק. דעם תירוץ האט געזאגט אַ זאשאכאווער, א געוועזענער ישיבה-באור, וועלכער האט איבערגעריסען דאס באַנק-קנייטשען אין דער ישיבה און בעשעלעכען עולה צו זיין קיין ארץ ישראל אלס חלוץ. ביי פיוזשער אר-בייט איז דער דאָזיגער חבר נישט גע-ווען קיין גרויסער בריה, דערפאר האט ער זיך אויסגעצייכענט מיט זיין חריפות און שארפזינגיקייט. דעם תירוץ האט ער אנגעהויבען מיט אַ געבראכענער שטייג. און אַלץ מעהר ער האט זיך פערטייגט אין דער הגדה, אַלץ אין מעהר עקסטאז איז ער אריינגעפאלען. ער האט שווער פערברשט די צוהע-רע. אַלעמענס אויפגען זענען געווען געווענדעט אויף איהם. עס איז געווען מעהר ווי זאגען אַ הגדה, פיעל מעהר. ער האט פון דער הגדה אַרויסגעלייגט דעם גאנצען צוויי טויזענד-יעהודיגען גלות; פאר אונזערע אויגען האבען זיך געמאָלען די יידישע פנים און יסורים, די אויטא-דא פאָס און פאַרגאָמען, די אַלגענע קייט פון דער יידישער מאַר-טיריאָליע. אין פיעל אויגען האָבען זיך נישט ווילענדיג בעוויזען טרעהרען. אָבער אממייסטען האט עס געוויקט אויף דעם מפקד העלונה, וועלכער האט געשטאמט פון אַנאַסימילאטאָישער סביבה. איהם זענען בכלל געווען פרעמד די יידישע מנהגים און מענטש-ליכעס. דער, וועלכען מיר האבען שטענדיג גערופען, "אבא בוי", האט אפשר דאס ערשטע מאל אין זיין לע-בען בייגעוואוינט אַזא פיינליכען פסח-סדר מיט צוויי פיעל הארציגקייט.

נאָכ'ן אַפריכטען דעם סדר... האט חברה גענומען זינגען ציערשט, "חד-גדיא" און דאן פערשידענע העברעאישע און יידישע ארץ-ישראל-לידער. דאס געזאנג האט געוויקט ביז שפעט אין דער נאכט. און טראָץ דעם, וואס יוד דער סדר נאכט געהט זעלען אַ יוד ארויס אין גאס, האבען זיך אונ-זער די פענסטער-פון דער פלוגה גע-זאמלט צעהנלינגער יודען, וועלכע האבען מיט אינטערעס גאָלעפּאָלעט אַלעס, וואס קומט פאר אינווענדיג. די "הויראס" און שירים האבען נאָך אין דער פלוגה לאנג לאנג געדויערט.

עזריאל יאקאָבאוויטש.

די 200 דאָלאַר זענען אָבער אַנגע-קומען אויף אַ נאָמען פון אַ חבד, וועל-כער געהער צו א גרופע, וואס האט נישט קיין פאַרפאַסטיגטע פערזאָנלעך. ווייל דער לאַנד-ראַט, וואס איז די צענטראל-בירא פון די פראַפּאָסטיאָנעלע פערזאָנלעך, אַז דאָס געלד זאָל איבער-געגעבן ווערען צו זייער דיסטאַנציע. טענה'ט אָבער דער חבד, אויף וועמענס נאָמען דאָס געלד איז געקומען, אַז ער איז פערזאָנלעך אַרומגלייך, דאס געלד זאָל צוטיילט ווערען ראַציאָנעל. זענען גע-רופען געוואָרען קאָנפערענצען און בע-ראטונגען, טאג אויף טאג, און עס איז בעשלאָסען געוואָרען צו רופען נאָכ-אַמאָל אַ קאָנפערענץ. קורץ, עס איז דערווייץ געוואָרען יום-טוב, און די געלדער זענען נאָך נישט צוטיילט גע-וואָרען.

וואס אַנאמט, האבען די ארבייטער-אָרגאַניזאַציעס, דערווייץ גענומען קאחא פון דער קהלה. די 200 דאָלאַר האט מען אָבער ערשט צוטיילט אום יום טוב. וואָסען די טשענסטאכאווער לאַנדס-לייט דאס געלד נישט אָהערגעשיקט, וואָלט געווען רוהיג, שטיל, אזוי ווי אַלעמאַל. איז אָבער יאָ אנגעקומען דאס געלד, וועט זיך נאָך טהוען חושך, אויך די אמעריקאַנער לאַנדסלייט וועלען נאָך דער 200 דאָלאַרדיגער מתנה האבען צו זינגען און צו זאגען...

די "תומכי-עניים", "בית-לחם", "טאָז", א. א. האבען בעקומען די געלדער, זיך געטהען ס'זייערע און פערטיג, און דאס דערפאר, ווייל ס'געלד איז אנגעקומען אויף די ריכטיגע אָרעסען. מיט די 200 דאָלאַר פאר די פראַפּ-פערזאָנלעך אָבער וועט עס אזוי לייכט נישט אַנגעהן. ווי זאגט דאָרט דער פראַ: "ניע מיאל באַבא קלאָפּאָטו..."

לויטן.

שפאסען און וויצען, וואס יודען האָבען געשאפן וועגען פסח.

פון א. קאָפּער.

וועגען אלע יום-טובים האט דאס פאָלק געשאפן וויצען און שפאסען, אפילו וועגען די פאַרטייגער ראש-השנה און יום-כפור, כאַטש אַ "פיש אין וואַ-סער דאָרף ציטערען". אָבער וועגען קיין שום יום-טוב האט דאס פאָלק נישט געשאפן אזוי פיעל שפאסען ווי וועגען פסח.

ביז'ן היינטיגען טאג פאַרשטעלען זיך לצים און חזק טרייבער אין דער סדר-נאכט און שרעקען איבער יודען ביים סדר, ווען מען עפענט די טהיר אריין, צולאָזען אליהו הנביא אין שטוב אַריין, פאר וועמען מען גרייט אַן א בעכער וויין צו טרינקען. געווענהליך נעמט מען אַ באַק, מעהרסטענס דעם שטאַנ-טישען קהל-באַק, מען וויקעלט איהם איין אין א טלית און מען לאָזט איהם אַריין אין יידישע שטובען אנשטאָט אליהו הנביא. מען קען זיך פאַרשטע-לען די שרעק פון די סדר-אַפריכטער, ווען אנשטאָט אליהו הנביא דערוועהן זיך פאר זיך אַזא גאסט. אלע ציטערען פון שרעק און מען וויל דעם שעהנעם גאָסט ארויסטרייבען, אָבער די לצים אין ירושלים האבען אין דרויסען פער-שפאָרט די טהיר. דער באַק-שפרינגט טאָק איבער טיש און בענק, קעהרט איבער די כוסות מיט די מצות און מאַכט אַן אַנאמ'ן חורבן אין שטוב.

אַלץ יאָהר פלעגען די רבנים אין די שטעטלעך אויפסטיי רופען און וואַרע-גען נישט צו טהון אַוועלכע שפאסען, וואָרעם צי-שטענען איז עס א גאָט-לעס. טערוונג צו פאַרשטעלען א באַק אין אַליהו הנביא: צווייטענס, פלעגט עס ברענגען אַמאָל צו טרויעריגע רעוול-טאָטען. יודען פלעגען חלש'ען, ווייבער פלעגען מפליץ מיט קינדער, עס האט אויך געטראָפּען, אז פאַנאַטישע יודען האבען געגלויבט, אז דער באק איז טאָקע אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט, און זיי פלעגען איהם צו-טראַגען דעם בעכער וויין צו טרינקען. אָבער אלע וואָרענישען פון די רבנים האבען נישט געהאַלטען אין די לצים האבען געטהון זייערע. פערהאן א מאַ-סע קאָמישע מעשיות און וויצען וועגען דעם פסח-דיגען באק. אין אנדערע שטעטלעך פלעגען לצים זיך אליין פאַרשטעלען פאר אליהו הנביא, אַנ-טון זיך אין ווייטען, צושטעלען זיך אַ לאַנגע באַרד און געהן פון שטוב צו שטוב און אויסטרייבען די כוסות וויין, וואס זענען אַנגערינגען פאר אליהו'ן. דאס האט געבראכט דערצו, אז יודען האבען מורא צו עפענען ברייט די טהיר פאר אליהו הנביא. קינדער שרע-קען זיך צוצוגעהן צו דער טהיר. מען עפענט בלויז א שטאַל שטאַרקלעך.

א סך וויצען און שפאסען האבען אייך יודען געשאפן ארום דעם אָב-ריכטען דעם סדר. וואָרעם יודען פראַס-טע לייט און אַרענדאָרען איז זעהר שווער אנגעקומען זיך אַנ'עצה צו גע-בען, צו ספּראַווען זיך מיט'ן סדר, מיט דעם אויסלייגען דעם טעלער מיט אייער און מורד און מיט דעם זאגען די הגדה. זיי האבען זיך נעכעץ די צייהן אויסגעפראַכען ביי דער שווערער אר-בייט. און יודען האבען וועגען דעם געשאפן א וועלט מיט שפאס. אזוי ווערט דערצעהלט, אז איינער א אַרענ-דאָר האט נעכעץ נישט געוואוסט ווי אזוי אַפצורייכטען דעם סדר. נישט קע-נענדיג זיך אליין קיין עצה געבען, האט ער געשיקט זיין ווייב, זי זאָל געהן צו אַנ'אָדערן אַרענדאָר, זי זאָל אריינקוקען דורכ'ן פענסטער און זעהן ווי אזוי יענער מאַכט דעם סדר, און וואס זי וועט זעהן, זאָל זי איהם אי-בערגעבען, וועט ער נאָכטהוהן דאס וועל-כע. די אַרענדאָרייכע האט גראָד גע-טראָפּען אויף דעם מאָמענט ווי דער אַרענדאָר דער "למדן" האט געשלאָגען דאס ווייב. מיט א טרויעריג געמיט איז זי געגאנגען אהיים. אָבער וויפיעל דער מאן האט זי נישט געפרעגט ווע-גען סדר ביים שכן. האט זי געשוויגען, וואָרעם זי האט געמיינט, אז אַפריכ-טען דעם סדר מיינט צו שלאָגען דאס ווייב, אז דער מאן איהרער האט גע-נומען צושטעלען זי זאָל רעדען און זי האט נישט געפאַלט, האט ער איהר

וועגען אלע יום-טובים האט דאס פאָלק געשאפן וויצען און שפאסען, אפילו וועגען די פאַרטייגער ראש-השנה און יום-כפור, כאַטש אַ "פיש אין וואַ-סער דאָרף ציטערען". אָבער וועגען קיין שום יום-טוב האט דאס פאָלק נישט געשאפן אזוי פיעל שפאסען ווי וועגען פסח.

ביז'ן היינטיגען טאג פאַרשטעלען זיך לצים און חזק טרייבער אין דער סדר-נאכט און שרעקען איבער יודען ביים סדר, ווען מען עפענט די טהיר אריין, צולאָזען אליהו הנביא אין שטוב אַריין, פאר וועמען מען גרייט אַן א בעכער וויין צו טרינקען. געווענהליך נעמט מען אַ באַק, מעהרסטענס דעם שטאַנ-טישען קהל-באַק, מען וויקעלט איהם איין אין א טלית און מען לאָזט איהם אַריין אין יידישע שטובען אנשטאָט אליהו הנביא. מען קען זיך פאַרשטע-לען די שרעק פון די סדר-אַפריכטער, ווען אנשטאָט אליהו הנביא דערוועהן זיך פאר זיך אַזא גאסט. אלע ציטערען פון שרעק און מען וויל דעם שעהנעם גאָסט ארויסטרייבען, אָבער די לצים אין ירושלים האבען אין דרויסען פער-שפאָרט די טהיר. דער באַק-שפרינגט טאָק איבער טיש און בענק, קעהרט איבער די כוסות מיט די מצות און מאַכט אַן אַנאמ'ן חורבן אין שטוב.

אַלץ יאָהר פלעגען די רבנים אין די שטעטלעך אויפסטיי רופען און וואַרע-גען נישט צו טהון אַוועלכע שפאסען, וואָרעם צי-שטענען איז עס א גאָט-לעס. טערוונג צו פאַרשטעלען א באַק אין אַליהו הנביא: צווייטענס, פלעגט עס ברענגען אַמאָל צו טרויעריגע רעוול-טאָטען. יודען פלעגען חלש'ען, ווייבער פלעגען מפליץ מיט קינדער, עס האט אויך געטראָפּען, אז פאַנאַטישע יודען האבען געגלויבט, אז דער באק איז טאָקע אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט, און זיי פלעגען איהם צו-טראַגען דעם בעכער וויין צו טרינקען. אָבער אלע וואָרענישען פון די רבנים האבען נישט געהאַלטען אין די לצים האבען געטהון זייערע. פערהאן א מאַ-סע קאָמישע מעשיות און וויצען וועגען דעם פסח-דיגען באק. אין אנדערע שטעטלעך פלעגען לצים זיך אליין פאַרשטעלען פאר אליהו הנביא, אַנ-טון זיך אין ווייטען, צושטעלען זיך אַ לאַנגע באַרד און געהן פון שטוב צו שטוב און אויסטרייבען די כוסות וויין, וואס זענען אַנגערינגען פאר אליהו'ן. דאס האט געבראכט דערצו, אז יודען האבען מורא צו עפענען ברייט די טהיר פאר אליהו הנביא. קינדער שרע-קען זיך צוצוגעהן צו דער טהיר. מען עפענט בלויז א שטאַל שטאַרקלעך.

א סך וויצען און שפאסען האבען אייך יודען געשאפן ארום דעם אָב-ריכטען דעם סדר. וואָרעם יודען פראַס-טע לייט און אַרענדאָרען איז זעהר שווער אנגעקומען זיך אַנ'עצה צו גע-בען, צו ספּראַווען זיך מיט'ן סדר, מיט דעם אויסלייגען דעם טעלער מיט אייער און מורד און מיט דעם זאגען די הגדה. זיי האבען זיך נעכעץ די צייהן אויסגעפראַכען ביי דער שווערער אר-בייט. און יודען האבען וועגען דעם געשאפן א וועלט מיט שפאס. אזוי ווערט דערצעהלט, אז איינער א אַרענ-דאָר האט נעכעץ נישט געוואוסט ווי אזוי אַפצורייכטען דעם סדר. נישט קע-נענדיג זיך אליין קיין עצה געבען, האט ער געשיקט זיין ווייב, זי זאָל געהן צו אַנ'אָדערן אַרענדאָר, זי זאָל אריינקוקען דורכ'ן פענסטער און זעהן ווי אזוי יענער מאַכט דעם סדר, און וואס זי וועט זעהן, זאָל זי איהם אי-בערגעבען, וועט ער נאָכטהוהן דאס וועל-כע. די אַרענדאָרייכע האט גראָד גע-טראָפּען אויף דעם מאָמענט ווי דער אַרענדאָר דער "למדן" האט געשלאָגען דאס ווייב. מיט א טרויעריג געמיט איז זי געגאנגען אהיים. אָבער וויפיעל דער מאן האט זי נישט געפרעגט ווע-גען סדר ביים שכן. האט זי געשוויגען, וואָרעם זי האט געמיינט, אז אַפריכ-טען דעם סדר מיינט צו שלאָגען דאס ווייב, אז דער מאן איהרער האט גע-נומען צושטעלען זי זאָל רעדען און זי האט נישט געפאַלט, האט ער איהר

וועגען אלע יום-טובים האט דאס פאָלק געשאפן וויצען און שפאסען, אפילו וועגען די פאַרטייגער ראש-השנה און יום-כפור, כאַטש אַ "פיש אין וואַ-סער דאָרף ציטערען". אָבער וועגען קיין שום יום-טוב האט דאס פאָלק נישט געשאפן אזוי פיעל שפאסען ווי וועגען פסח.

ביז'ן היינטיגען טאג פאַרשטעלען זיך לצים און חזק טרייבער אין דער סדר-נאכט און שרעקען איבער יודען ביים סדר, ווען מען עפענט די טהיר אריין, צולאָזען אליהו הנביא אין שטוב אַריין, פאר וועמען מען גרייט אַן א בעכער וויין צו טרינקען. געווענהליך נעמט מען אַ באַק, מעהרסטענס דעם שטאַנ-טישען קהל-באַק, מען וויקעלט איהם איין אין א טלית און מען לאָזט איהם אַריין אין יידישע שטובען אנשטאָט אליהו הנביא. מען קען זיך פאַרשטע-לען די שרעק פון די סדר-אַפריכטער, ווען אנשטאָט אליהו הנביא דערוועהן זיך פאר זיך אַזא גאסט. אלע ציטערען פון שרעק און מען וויל דעם שעהנעם גאָסט ארויסטרייבען, אָבער די לצים אין ירושלים האבען אין דרויסען פער-שפאָרט די טהיר. דער באַק-שפרינגט טאָק איבער טיש און בענק, קעהרט איבער די כוסות מיט די מצות און מאַכט אַן אַנאמ'ן חורבן אין שטוב.

אַלץ יאָהר פלעגען די רבנים אין די שטעטלעך אויפסטיי רופען און וואַרע-גען נישט צו טהון אַוועלכע שפאסען, וואָרעם צי-שטענען איז עס א גאָט-לעס. טערוונג צו פאַרשטעלען א באַק אין אַליהו הנביא: צווייטענס, פלעגט עס ברענגען אַמאָל צו טרויעריגע רעוול-טאָטען. יודען פלעגען חלש'ען, ווייבער פלעגען מפליץ מיט קינדער, עס האט אויך געטראָפּען, אז פאַנאַטישע יודען האבען געגלויבט, אז דער באק איז טאָקע אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט, און זיי פלעגען איהם צו-טראַגען דעם בעכער וויין צו טרינקען. אָבער אלע וואָרענישען פון די רבנים האבען נישט געהאַלטען אין די לצים האבען געטהון זייערע. פערהאן א מאַ-סע קאָמישע מעשיות און וויצען וועגען דעם פסח-דיגען באק. אין אנדערע שטעטלעך פלעגען לצים זיך אליין פאַרשטעלען פאר אליהו הנביא, אַנ-טון זיך אין ווייטען, צושטעלען זיך אַ לאַנגע באַרד און געהן פון שטוב צו שטוב און אויסטרייבען די כוסות וויין, וואס זענען אַנגערינגען פאר אליהו'ן. דאס האט געבראכט דערצו, אז יודען האבען מורא צו עפענען ברייט די טהיר פאר אליהו הנביא. קינדער שרע-קען זיך צוצוגעהן צו דער טהיר. מען עפענט בלויז א שטאַל שטאַרקלעך.

א סך וויצען און שפאסען האבען אייך יודען געשאפן ארום דעם אָב-ריכטען דעם סדר. וואָרעם יודען פראַס-טע לייט און אַרענדאָרען איז זעהר שווער אנגעקומען זיך אַנ'עצה צו גע-בען, צו ספּראַווען זיך מיט'ן סדר, מיט דעם אויסלייגען דעם טעלער מיט אייער און מורד און מיט דעם זאגען די הגדה. זיי האבען זיך נעכעץ די צייהן אויסגעפראַכען ביי דער שווערער אר-בייט. און יודען האבען וועגען דעם געשאפן א וועלט מיט שפאס. אזוי ווערט דערצעהלט, אז איינער א אַרענ-דאָר האט נעכעץ נישט געוואוסט ווי אזוי אַפצורייכטען דעם סדר. נישט קע-נענדיג זיך אליין קיין עצה געבען, האט ער געשיקט זיין ווייב, זי זאָל געהן צו אַנ'אָדערן אַרענדאָר, זי זאָל אריינקוקען דורכ'ן פענסטער און זעהן ווי אזוי יענער מאַכט דעם סדר, און וואס זי וועט זעהן, זאָל זי איהם אי-בערגעבען, וועט ער נאָכטהוהן דאס וועל-כע. די אַרענדאָרייכע האט גראָד גע-טראָפּען אויף דעם מאָמענט ווי דער אַרענדאָר דער "למדן" האט געשלאָגען דאס ווייב. מיט א טרויעריג געמיט איז זי געגאנגען אהיים. אָבער וויפיעל דער מאן האט זי נישט געפרעגט ווע-גען סדר ביים שכן. האט זי געשוויגען, וואָרעם זי האט געמיינט, אז אַפריכ-טען דעם סדר מיינט צו שלאָגען דאס ווייב, אז דער מאן איהרער האט גע-נומען צושטעלען זי זאָל רעדען און זי האט נישט געפאַלט, האט ער איהר

וועגען אלע יום-טובים האט דאס פאָלק געשאפן וויצען און שפאסען, אפילו וועגען די פאַרטייגער ראש-השנה און יום-כפור, כאַטש אַ "פיש אין וואַ-סער דאָרף ציטערען". אָבער וועגען קיין שום יום-טוב האט דאס פאָלק נישט געשאפן אזוי פיעל שפאסען ווי וועגען פסח.

ביז'ן היינטיגען טאג פאַרשטעלען זיך לצים און חזק טרייבער אין דער סדר-נאכט און שרעקען איבער יודען ביים סדר, ווען מען עפענט די טהיר אריין, צולאָזען אליהו הנביא אין שטוב אַריין, פאר וועמען מען גרייט אַן א בעכער וויין צו טרינקען. געווענהליך נעמט מען אַ באַק, מעהרסטענס דעם שטאַנ-טישען קהל-באַק, מען וויקעלט איהם איין אין א טלית און מען לאָזט איהם אַריין אין יידישע שטובען אנשטאָט אליהו הנביא. מען קען זיך פאַרשטע-לען די שרעק פון די סדר-אַפריכטער, ווען אנשטאָט אליהו הנביא דערוועהן זיך פאר זיך אַזא גאסט. אלע ציטערען פון שרעק און מען וויל דעם שעהנעם גאָסט ארויסטרייבען, אָבער די לצים אין ירושלים האבען אין דרויסען פער-שפאָרט די טהיר. דער באַק-שפרינגט טאָק איבער טיש און בענק, קעהרט איבער די כוסות מיט די מצות און מאַכט אַן אַנאמ'ן חורבן אין שטוב.

אַלץ יאָהר פלעגען די רבנים אין די שטעטלעך אויפסטיי רופען און וואַרע-גען נישט צו טהון אַוועלכע שפאסען, וואָרעם צי-שטענען איז עס א גאָט-לעס. טערוונג צו פאַרשטעלען א באַק אין אַליהו הנביא: צווייטענס, פלעגט עס ברענגען אַמאָל צו טרויעריגע רעוול-טאָטען. יודען פלעגען חלש'ען, ווייבער פלעגען מפליץ מיט קינדער, עס האט אויך געטראָפּען, אז פאַנאַטישע יודען האבען געגלויבט, אז דער באק איז טאָקע אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט, און זיי פלעגען איהם צו-טראַגען דעם בעכער וויין צו טרינקען. אָבער אלע וואָרענישען פון די רבנים האבען נישט געהאַלטען אין די לצים האבען געטהון זייערע. פערהאן א מאַ-סע קאָמישע מעשיות און וויצען וועגען דעם פסח-דיגען באק. אין אנדערע שטעטלעך פלעגען לצים זיך אליין פאַרשטעלען פאר אליהו הנביא, אַנ-טון זיך אין ווייטען, צושטעלען זיך אַ לאַנגע באַרד און געהן פון שטוב צו שטוב

די ערב-פסח'דיגע שטורמישע יצינג פון שטאָרט-ראָט.

מאנאט 7 א זיגער אויפגעראכט האט דער ניינאָמינירטער פרעזידענט ה' מאָטאָל אין דער אנוועזענע פון 32 ראטמער, אויסער די יודען, וואס זענען אינגאנצען נישט געקומען, גע- עפענט די שטאָרט-ראָט-יצינג. קורס-כל האט ער פארגעלעזען דעם ברעף פון אלע יודישע ראטמער, וועלכע ער- קלערען, אז דאס רופט די היינטיגע יצינג אין יודישען יום-טוב אין נישט אין הסכם מיט'ן רעגולאמין פון שטאָרט- ראָט און זיי וועלען דעריבער די היינ- טיגע בעראטונגען און געשולסען בע- טראכטען אלס אנגענומענע נישט אין הסכם מיט'ן רעגולאמין.

דער פרעזידענט ערקלערט, אז די יודען האבען געקענט קומען אויף דער יצינג, ווייל 6 א זיגער, די שעה, ווען די יצינג האט זיך געפֿאָט אָנהויבען, זענען נאך נישטא קיין שטערען אויפ'ן הימל און אז דער יודישער יום-טוב הויבט זיך ערשט אָן, ווען ס'לייכטער שוין די שטערען און אז בכלל האט ער זיך דערוואוסט, אז ס'פאלט היינט גראד אויס יודישער יום-טוב, ערשט נאכדעם, ווי ער האט בעשלאָסען צונויפצורופען די יצינג, וועלכע ער האט שוין נישט געקענט אָבלענען.

ה' מאָטאָל האלט דערנאך א קורצע פראָגראם-רעדע, אין וועלכער ער ער- קלערט, אז ער איז נור צייטווייליגער פרעזידענט און ער וועט זיך צעמיהען, דאס דער שטאָרט-ראָט זאל ערפולען זיין נאטירליכע פליכט און ווי אמשנעלסטען אויסוועהלען א שטאָרט- פערוואלטונג. נאָר אין איין - זאגט ער ווייטער - איז אנגעלאנגט, ווי לאנג איך זאל פערנע- מען דעם אָמט פון צייטווייליגער פרע- זידענט. איך ווידער פון מיין זייט פער- זיכער איין, דאס אויף מיין אָמט וועל איך שטרעבען קורס-כל געוונד צו מא- כען די שטאָרט-ראָט פונקטען און אז אַרגאניזירען א וואס גרעסערע אקציע צום קאָמף מיט די טראַגישע פאַלגען פון אַרבייטס-לאָזיקייט.

זיין פראָגראם-רעדע האט דער פרע- זידענט פערענדיגט מיט'ן פאַרשלאָג צו וועהלען א רעוויזאָנס-קאָמיטע, אונטער וועמענס קאָנטראָל ער וויל פיהרען די שטאָרט-ראָט ווירטשאַפּט.

מ'טרעט דאן צו צו וועהלען א רע- וויזאָנס-קאָמיטע. לויט'ן פאַרשלאָג פון סענ. זביערסקי ווערט אלס פאָרזיצער דער פון דער קאמיטע געוועהלט דיר. סמולסקי (בע-בצ) און אלס וויצע-פאָרזי- צער - ראטמאן שמידלע (פ. פ. ס.). די ענדעקישע קאָנדיציאָנען זענען בעת דער אָבשטימונג אדורכגעפאלען. פאר'ן צו- טרעטען אויסצוועהלען 7 מיטגלידער אין דער דאזיגער קאָמיטע, לעגט פאַר סענ. זביערסקי אַבזולטען די דאזיגע וואָהלען ביז אויף דער צווייטער יצינג. אויבואָל סענ. זביערסקי האט נישט מאָטיווירט זיין דאזיגען פאַרשלאָג, אז דאס איז צוליב דעם, וואס די יודישע פראַקציע איז נישט אנוועזענד אויף דער יצינג, האבען באלד די ענדעקעס גענומען שרייען: "יודישע פאַקאָלקס!" מ'האט אָבעלעגט, ווייל די יודען זע- נען נישטאָ! א.א.וו. אין רעזולטאט ווע- רענען די וואהלען אָבעלעגט ביז צו דער צווייטער יצינג.

א סענסאציע רופט ארויס דער דריי- גענדער פאַרשלאָג פון דער ענדעקישער פראַקציע חִכָּה אויפצולעזען דעם שטאָרט-ראָט און אויסצושרייבען נייע וואָהלען אין פערלויף פון דריי חדשים. די דרייגליכקייט פון פאַרשלאָג האט אונטערגעשטיצט דער פאַרזיצער דער דער ענדעקישער פראַקציע ראטמאן זא- וועצקי, וועלכער אַרגומענטירט איהם מיט אלע אַיסגעדראָשענע ענדעקישע תּוֹרוֹת, דערנאָך אויך, אז אין אזא קאָנטראַקט, ווי עס איז טשענ- סטאָקאָוו, הערשען צווישען אנדערע אויך מיט דער שטאָרט-ראָט ווירטשאַפּט יודי- שע ראטמער. זיינע אויספיהרונגען האבען אבער גארנישט געהאלפן און דער ענדעקישער פאַרשלאָג איז אָבע- ווארפען געווארען מיט א מערהייט פון 22 שטימען.

די ווייטערדיגע יצינג איז געווען געוויימעט דאס ארומערדען די לעצטע טורייענע געשעהענישען אין קראקא און אין טשענסטאכאוו און אין צווא- מעהאנג דערמיט האט לאוויק קאזש- מיטערשאק פארגעלייגט צו בעשטייערען די היגע פערמעגליכע איינוואוינער לטובת די אַרבייטסלאזע. לויט'ן פאַר- שלאָג פון ה' קאזשמיטערשאק בעהערט דער שטאָרט-ראָט מיט אויפשטעהן פון די ערטער די לעצטע קרבנות, וואס זענען געפאלען אין'ם קאָמף פאר ברויט און ארבייט.

סענ. זביערסקי סאלידאריזירט זיך פולשטענדיג מיט'ן פאַררעדנער און זאָגט, אז דער קאָמף מיט דער ארבייטס- לאָזיקייט איז דער ברענענדיגסטער פראָבלעם אין יעצטיגען מאָמענט און אז הונגעריגע דאָרף מען שפייזען מיט ברויט און נישט מיט בליי... דעריבער טאָקע האט דער ווירטשאַפּטליכער ראָט- מענער-קלוב (בע-בצ) צוליב די טורייענע געשעהענישען נעבען אַרטיגען בנין פון אַרבייטס-פאַנד אָבערהאלטען א זיצונג, אויף וועלכער ס'איז בעשלאָסען געווא- רען ארויסצוטערענען צו דער געהעריגער מאַכט וועגען געבען א מעגליכקייט אונ- זער שטאָרט אדורכצופיהרען וואס מעהר עפענטליכע אַרבייטען.

ראטמ. דר. ביליכאָוסקי אינטערפּע- לירט דעם פרעזידענט צי ס'איז אמת, דאס מען האט לייכט געקענט אויסמי- דען די בלוט-פערזינגען דעם טראַגישען דאנערשטאג, ווייל די צענטראל-מאַכט זאל נאך האבען מיט עטליכע טעג פריהער בעשלאָסען צו פערלענגערן די לעבענסמיטעל-אַקציע פאר די ארבייטס- לאָזע נאך אויף א חודש, וועגען וואס דער מאַגיסטראט האט נישט מורדע גע- ווען און צוליב דעם איז געקומען צו די בלוטיגע געשעהענישען.

עס ענטפערט דאן אַב לאוויק קאזש- מיטערשאק, וועלכער ערקלערט, אז אלס מיטגליד פון דער דעלעגאציע האט ער צוזאמען מיט'ן פרעזידענט מאַקעוויטש אינסערווענירט לטובת די אַרבייטסלאזע אין ווארשא און טאָקי דעמאלטען דא- גערשטאג האלב 1 א זיגער, ווען דא אין טשענסטאכאוו זענען פארגעקומען די געשעהענישען, איז געלונגען דאָרט, אין ווארשא, אויסצופאַל'ן דאס פער- לענגערן די בעשפייזונגס-אַקציע. מ'קען דעריבער דעם מאַגיסטראַט נישט פער- אַנטוואָרטליך מאַכען פאר כלומערשט נישט אינפאַרמירען אין דער געהעריגער צייט.

עס נעמט דאן א וואָרט דער ענדע- קישער ראטמאן סטודניצקי, וועלכער זאָגט, אז מ'קען אין יעצטיגען מאָמענט נישט ארויפגעזען קיין נייע שטייערען אויף קיינעם, בעזונדער וועלען די יודען סיי-ווי-סיי זיך ארויסדעווען פון בע- צאָהלען. כאָטש זיי האבען א סך געלד, דער רעדנער טרעט שאַרף ארויס געגען דער פאליטיק פון דער רעגירונג, ווי אויך געגען דער טאַקטיק פון פ. פ. ס., וועלכע דערפיהרען צוזאמען מיט די יודען צו א געזעלשאַפּטליכער איבער- קעהרעניש אין פּוילען. ווען דער דאזי- גער ענדעק קריטיקירט ווייטער די רע- גירונג, נעמט איהם דער פרעזידענט צו דאס וואָרט, אבער ראטמאן סטודניצקי רעכענט זיך נישט דערמיט. דער פרע- זידענט פּרובט איהם ווייטער איבערצו- רייסען עטליכע מאל, נור דאס אלץ העלפט נישט און דאן שליסט ער דעם ענדעקישען ראטמאן אויס פון דער זיי- צונג. דער ענדעקישער "גדול" קוקט אָבער אויך דערויף נישט און רעדט ווייטער. דאמאלס שליסט דער פאַרויצער די יצינג. דורך דער גאַנ- צער צייט פון סטודניצקי'ס רעדע פּרובט אין זאָל א געוואלדיגער שטורם. די בעבע-ראַטמער האבען פערלאָזט דעם זאָל און אויך די פ. פ. ס. האבען זיך אויפגעהויבען פון די ערטער, ווע- לענדיג אַרויסצוגען. פּלוצים אָבער האבען זיי דערהערט, ווי דער ענדעק סטוד- ניצקי האט גערעדט וועגען פ. פ. ס. ישרע- דעמאָגאָגיע, און די פ. פ. ס. ראַטמער האבען דעריבער אויפגעהויבען א גע- וואלדיגען טומעל. ס'פאלען פערשידענע אויסגעשרייען פון אלע בענק, דערוי- וועלכע בעשטעהען פון עטליכע גאַנצערן: בע-בצ, פ. פ. ס., ענדעקעס און אנדערע, מען הויבט בענקלעך און ביי אַזעלכע בעדינגונגען רוימט פאליציי אָב די גאַלעריע. ערשט דאן צוגעהן זיך אלע ראַטמער.

רעם 18-טען ד.ח. וועט די טשענסטאכאוו'ער געזעלשאַפּט געזעגענען דעם פרעזידענט מאַקעוויטש.

עהערנעכטען 7 א זיגער אין אָווענד איז אין לאַקאל פון דער געזעלשאַפּט פון די פריינד פון פראַנקרייך פארגעקו- מען די אַרגאניזאציעס פערזאָנלונג פון בירגערליכע קאָמיטעס צו געזעגענען דעם געזע. שטאָרט-פרעזידענט מאַקע- וויטש.

אין דער פערזאָנלונג האבען אַנטויל גענומען עטליכע צעהנדיגע פערזאָן, וועלכע האבען רעפּרעזענטירט אלע ספּערען פון דער אַרטיגער בעפעלקע- רונג.

דעם פאָרויף האט געפיהרט סענ. זביערסקי, וועלכער האט אין א קורצער רעדע ערקלערט די פערזאָנלעכע וועגען דעם ציעל פון דער פערזאָנלונג. דאן איז געווארען אויסגעוועהלט אַ'אָרגאניזאציעס-קאָמיטעט פון "דער געזעגענעס - פייערונג, אין וועלכען ס'זענען אריין: פּענאַטאַר זביערסקי, אלס פאַרזיצער, גלח פּושעוועזעצקי, פּולק, קאַפּטשק, דיר, קיטיאָן, דעם קאַבליצקי, דיר, דענעשעלעקאָוסקי, גלח וורובלעווסקי, מאַיאָר סלאַביצקי, קהלה- פּרעזעס ראָזענבערג, יעזשי קאַלעוויצקי.

פסח אין דער שטאָרט - שוהל.

שוין נאכ'ן אָבדאווענען די ערשטע טעג דורכ'ן ה' אהרן סאָפיר אין דער שטאָרט-שוהל, זענען די מתפללים געקו- מען צו דער איבערזייגונג, אז דאס איז דער איינציגער קאָנדיציאָן אויפ'ן אמת פון שטאָרט-חזן.

ה' סאָפיר איז אויסגעווענליך מוזי- קאַליש, דאווענט זעהר שעהן, האט א פינגער נוסח התפילה און דאווענט מיט מתיקות, אזוי, אז דער עולם איז גע- ווארען בעגייסטערט. אמת, די שטימע איז נישט אזוי געוואלדיג, נאר נעמענדיג אין אמת, אז ה' סאָפיר איז ערשט אַלט 26 יאהר און די שטימע האלט זיך אין ענטוויקלען, איז מעהר ווי זיכער, אז אויך די שטימע וועט ווערען פולער.

מיר האבען געהערט בעת די חזנים- קאָנקורסען פערשידענע חזנים, נאר קיינער פון זיי האט נישט געהאט די מעלות, וואס עס בעזיצט ה' סאָפיר.

אַזאָ ענג-יום-טוב ווי דעם הייריגען פסח האט נאך די שטאָרט-שוהל נישט געהאט. פון איין זייט דער עמוד-קינסט- לער ה' סאָפיר, וועלכער האט בעגייט- טערט די מתפללים מיט זיין שעהנעם פאַרטראַגען און נוסח-התפילה און פון דער צווייטער זייט - דער הערליכער כאָר אונטער דער לייטונג פון יונגען זינגער און טאַלענטפולען דיריגענט ה' ריכטער, וואס האט צוזאמען געביל- דעט א סימפאָניע פון א וואונדערבארען קאָנצערט.

די פסח'דיגע זעלנער-קור.

נאָך קיינמאָל האט די פסח'דיגע זעל- נער-קור נישט געדאַרפט בעשפייזען אזויפיל פערזאָן, ווי היי יאהר. בלויז די צאהל יודישע זעלנער פון טשענ- סטאכאוו אַרגאניזאָן בעטרעפט העכער 150 און דערצו נאָך איז אויך פון לוב- ליניץ אַהערגעקומען דאסמאל א רע- קאָרד-צאָהל פון 90 זעלנער. ס'האָט שוין אפילו געהאלטען דעריי, אז די יודישע זעלנער פון לובליניץ זאָלען דאָרט פערבלייבען יום-טוב, נור א דאָנק די בעמיהונגען פון פרעזעס-ראָ- ענבערג און ה' מענדיל אַש איז געלונגען די אלע אַהערגעברענגען נאָך טשענ- סטאכאוו.

אין דער זעלנער-קור, וואס געפינט זיך אין דער ערשטער אַלע 12 איז דעריבער א גרויסע בעוועגונג, ווייל אויסער די אַנ'ערך דריטהאלבען הונ- דערט זעלנער, פון וועלכע פילע זענען אויס טשענסטאכאוו, נור אַלס רעקור- טען קענען זיי נישט אַבגעלאָזט ווע- רען, אין זייערע היימען-קומען אַהין פילע עלטערן, קרובים און סתם בע- קאנטע און ס'איז ליהודים'דיג...

אויסער דעם גיט אויך די קור ארויס עסען אויף גאנץ יום-טוב סאָר אַנ'ערך 30 יודישע אַרעסטאַנטען אין דער תּמיסה אויף זאָוואָדזש, אזוי, אז דער "קאַמענדאַנט" פון דער קור, ה' קאַפּל גוטערמאַן, ארבייט נעבען ווי פערציי- טענס די יודען אין מצרים...

ביי דער ארבייט בעת די מאָהליי- טען העלפּען אויך צו די מיטגלידער פון "זשוב", ווי אויך עטליכע האנד- ווערקער.

יאָסעלע קאַלאָדנע אין טשענ- סטאכאוו.

ענדליך וועט אויך ביי אונז אין שטאָרט אויפטרעטען דער בעריהמטער פאַלקס-זינגער אין אַריגינעלער אינטער- פּרעזאַטאַר פון יודישען פאַלקס-לידען יאַסעלע קאַלאָדנע מיט א זעהר רייכען פראָגראַם. פרטים קומען.

פון קורן קימח לישראל.

אין משך פון די חדשים תשרי-אדר האבען די הכנסות פון קרן קימח לישראל אין טשענסטאכאוו בעטראַפּען 3742.65 זל.

אויפ'ן ערשטען אָרט פון אלע אַרגא- ניזאציעס, וועלכע בעטייליגען זיך אין די זאמלונגען פון קק"ל, געפונט זיך הנוער הציוני, וועלכער האט געזאמלט די סומע פון 631.51 זל.

די פסח'דיגע ציהונג.

דעם 8-טען ד. ח. איז פאַרגעקומען די פסח'דיגע צוגאב-ציהונג פאר די דא- זיגע נומערען פון די לאָסען, וועלכע זענען געבליבען פון ראָד גאָנץ פער- ענדיגען די ציהונג פון דער 4-טער קלאס 34-טע מלוכה-לאָטעריע.

דאס גרעסטע געווינס פון דער דא- זיגער ציהונג אין דער סומע פון 20 טויזענד זאָלעס איז געפאלען אויפ'ן נומער 179461, וואס איז דאס אייגענ- טום פון די איינוואוינער פון וואלדי- מיר-וואָלין, די ה"ה ב. מ. ז. פ. נ. ד. און ו. ד. יעדער פון די דאָזיגע פערזאָן האט בעקומען צו 4000 זל.

4 געווינסען צו 5 טויזענד זאָלעס זענען געפאלען אין ווארשא אויף די נומערן: 1835, 29379, 49399, 182607; צו 5 טויזענד זל. האבען אויך געווי- נען די נומערן: 166410 און 157389 (אין לעמבערג).

באַלד נאָך די ימים-טובים, שוין דעם 15-טען ד. ח. וועט זיך אָנהויבען די ציהונג פון דער דריטער קלאס 35-טע לאָטעריע. אין משך פון דריי טעג וועלען אַרויסגעצויגען ווערען: דריי געווינסען צו 50.000 זל., 5 - צו 20.000 זל., 15 - צו 10.000 זל., 20 - 5.009 זל., ווי אויך פילע קלענערע געווינסען. די צוויי הויפט-געווינסען צו 100.000 זל. וועלען אַרויסגעצויגען ווע- רען דעם לעצטען טאָג, ד. ח. דעם 17 אפריל.

כאָי צו דערמאנען, אז געווינען קען נור דער, וואָס בעזיצט אַ לאָטע- ריע-צעטייל. מ'דאַרף דעריבער זיך צוואיי- לען מיט'ן אויסקויפּען, כדי אזוי-אַרום אויסצומיידען אַלערליי קאַמפּליקאַציעס.

50 פראַצענט באַהן-הנחה קיין

וואַרשא און צוריק.

אין דער צווייטער העלפט פון חודש אַפּריל וועט זיין א געלעגנהייט צו פאַהרען קיין ווארשא פאר חצי-הנח (ד.ח.) פאר א האלבטע פרייז פון בילעט אויף די גרויסע נאַציאָנאַלע פייערליכ- קייטען פון ענטהילען דעם קליינסקי-דענקמאָל.

דאס וועט זיין אַנ'אימפּאַנירענדער צוזאמענפאהר, ווייל קיין ווארשא וועט זיך צונויפפאַהרען דאס האנדווערקערטום פון גאנצען לאַנד, כדי אַבזעהאלטען דעם אלגעמיינעם אַרבייטס-סייס. אויך וועלען זיך צונויפפאַהרען קיין ווארשא די סוחרים פון דער גאַנצער רעפּובליק לכבוד דעם 10-יעהריגען יובל פון דע- טאָליסטען-פּעראַיי.

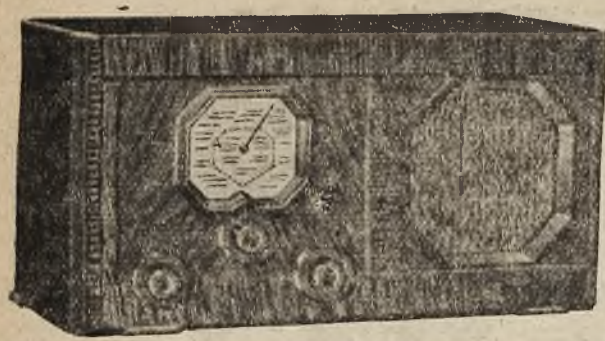
אָנהויבענדיג דעם 17. ד. ח. וועלען פאַהרען קיין ווארשא צעהנדיגער טויזענדער מענטשען, וועלכע ס'זאָקען די פערשידענע פייערליכקייטען און דער לויט צו א פערזוילונג פאר ביליג געלד, ווייל דער אַרגאָניזאציעס-קאָמיטעט פון צוזאמענפאהר האט אויסגעפאָל'ט נישט בלויז א באהן-הנחה נור אויך א גאנצע רייה טוריסטישע הנחות אין ווארשא נופא.

די בעזיצער פון די אַזוי-גערופענע אַנטיילנעמע-קאַרטען וועלען דעריבער געניסען: פון א 50-פראַצענטסיער באַהן- הנחה, בחנמ'דיגער איינטריט אויף די פייערליכקייטען פון ענטהילען דעם קי- לינסקי-דענקמאָל, הנחה אויף די טראַמ- ווייען, בחנמ'דיגער איינגאַנג אויף דער אויסשטעלונג, דאס צוקונפטיגע ווארשא און א בחנמ'דיגער אַנטייל אין אויספלוג אין דער שטאָרט ווארשא, ווי אויך הנחות אין די פערזוילונגס-לאָקאַלען, קינאַס א.א.וו. אויסער דעם זענען אויך געווארען צוגעגרייט פילע ביליגע דירות ביי די גאַספּריינדליכע איינוואוינער פון דער רעזידענץ.

נדבות אין רעדאקציע.

יעקב שליט 3 זל. פאַר די געליטע- נע בעת די לעצטע אַנטי-יודישע אַרויס- טרעטונגען.

ETERIT

Doskonały odbiornik o niskiej cenie i dogodnych warunkach.

Żądajcie bezpłatnych pokazów.

Salony demonstracyjne:

Optyk Medical
Aleja 31

World-Radio
Aleja 24, tel. 25-75

קינא, "עדן" לכבוד יום-טוב פאר די יידישע אינסטיטוציעס.

די דירעקציע פון קינא, "עדן", די ברידער קושעמינסקי האבען לכבוד יום-טוב, אלס אנערקענונג פאר די יידישע בעזוכער, געשענדעט 100 זלאטעס לטובת די היגע יידישע אינסטיטוציעס: שפיטאל 15 זלאטעס, טאז 15 זל., מושב זקנים 15 זל., תומכי צנים 15 זלאטעס, בית לחם 15 זל., מחזיקי הדת 15 זל., הכנסת אורחים 10 זל.

א בריק אין רעדאקציע

ג. ה. רעדאקטאר.
איך האב דעם כבוד אייך צו בעטען צו נעמען פלאץ אין אייער צייטונג פאר מיין פאלגענדע ווערטער, פאר וועלכען איך דאנק אייך פאראויס. אוי ווי אין, "אונזער וועג" פון ער"פ נומער 14 געפינט זיך פון איינעם פון די היגע מיהל-אייגענטימער א פאמ-פלעט געגען מיר וועגען דעם, דאס איך האב געהייסען מאהלען היגע שמורה אין א מיהל מיט וואלצען און מיט עלעוואטארען. ערקלער איך, דאס ס'איז א ליגענד. עס איז געווארען געמאכען און וואלצען און און וואסארען. עס איז דא צו בעמערקען, דאס פאר דער היגער שמורה האט געמאכען אין דער זעלבער מיהל זיין שמורה דער קאמיקער רב שליט"א. וואס אנבעלאנג פאר וואס מען האט נישט געמאכען אין דער היגער מיהל איז שוין געוואוסט דער ארטיגער יו-דישער בעפעלקערונג ווי אויך דער גאנצער געגענד.

ממני הכותב בפקודת אדוני אבי מורי הרב שליט"א מנחם מענדל גאלדבערג קלאבניק, א' דהה"פ תרצ"ו.

פארבערן און כעמישע וועשערן

BENETA
ב. יאסעלעוויטשא 11

(געגענאבער דעם געוועזען פון דער קאפעלשארניק)

אונזער דער צייטונג פון אנאפאלאקענט פון דער כעמישער אינדוסטריע - שלע אין ווארשא מיט לאנג-יעהיגער פראקטיק

- פארבען לויט מוסטערן,
- דעטאשירען (ארויסנעמען פלעקען און וואשן אריין ארט),
- כעמיש רייניגן און פאסאגירען קאפעלשון,
- וואשן שטייפ מענער-וועש מיט א דויערהאפטען שפיגל-גלאנץ.

KINO "EDEN"

גלייכצייטיג מיט ווארשא דער נייער פוילישער פילם לויט דער אפערע פון מאניוסקא

STRASZNY DWÓR

אין דער הויפט-ראל - די פרימאדאנע פון דער ווארשאווער אפערע

לוצינא שטשעפאנסקא

Kino "LUNA"

דאס גרעסטע פוילישע קונסטווערק!

Róża

לויט סטעפאן זשעראמסקי

אין די הויפט-ראלען:

איילערבונא, יאראטש, סאמבאר-סקי, סטעפאנסקי און א גאנצע רייה ערשטקלאסיגע פוילישע פילם-קונסטלער.

ווייטערע אנערקענונגס-בריעף פאר דער שחיטה-בראשור פון היגען רב.

נאך וואכען פון ערגערניש און ליידען, וועלכע מיר האבען דורכגעלעבט אין דער לעצטער צייט, ווען דאס יידישע פאלק איז געשטעלט געווארען צום משפט, פיהל איך מיך פערשליכטעט אויסצודריקען דעם חשוב'ען רב מיין דאנק און אנערקענונג פאר זיין אויס-געצייכענטער בראשור וועגען שחיטה-ענין, וועלכע האט אונז געברענגט א גרויסע אנועהאפערע הילף און אונזער שווערען קאמף פאר דער פערטיידיגונג פון דער תורה און פון יידישען כבוד.

Skład sukna i kortów M. A. Lastman Aleja 5

poleca na sezon wiosenny
nowości sezonowe z materiałów damskich i męskich z najwykwintniejszych fabryk bielskich i tomaszowskich po b. niskich cenach

דאנקוואנגען

אין נאמען פון דער יידישער קהלה אין קלאבניק דריקען מיר אויס א הארציגען דאנק דעם השוכן טשענסטאכאווער קהלה-פרעזעס ה' יעקב ראזענבערג פאר זיינע בעמיהונגען, אז מיר זאלען בעקומען די גרויסע געלד-שטיצע, א דאנק וואס מיר האבען געהאט די מעגליכקייט טייל-ווייז צו לינדערן די נויט פון דער חרוב געווארענער יידישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאט.

ברוך שפערלינג, קהלה-פרעזעס אין קלאבניק.

א הערצליכע דאנק

אונזער חשוב'ן לאנסמאן אין לאנדאן ה' שמעון אייזנער פאר די פיער פונט, וועלכע ער האט געשיקט קיין קלאבניק אויף יום טוב פאר די נויטבע-דערפטיגע יודען. זאל איהם גאט געבען געוונד און הצלחה אין זיין ווייטער-דיגען לעבענס וועג.

אין נאמען פון דער יידישער קהלה אין קלאבניק פריעזעס

ברילען און בינאקלען

אויסגעהירט פונקטליך לויט די פארשריפטען פון די אק-ליסטען, אנהייבענדיג פון 3.50 זל. אן אין א הארץ-ראש. אויסטויש פון ברילען, ארויסגעגעבען דורך דער אובאפטיקע-אלניע, אויף בעסערע. אויך ווערען פאכמעניש געמאכט אלע רעפראקציעס. פאטאגראפישע אפא-ראטען פון אלע פירמעס אויף לאנג-טערמיניגע ראטעס ווי אויך דאס אויספירען אלערליי אמאטארען-אויסגעהירטע עמפפעהלט דער איינציגער יידישער אפטיקער

OPTYK MEDICAL Z. Erner Aleja 31.

וויבאלדווסקי איז ווירטער געווארען בע-גנב'עט.

מיט א קורצער צייט צוריק איז גע-ווארען בע'גנב'עט די שפיין-קאמער און יעצט ווירטער האבען גנבים זיך אריין-בעקומען אין שטאל אריין און נאכ'ן בעטויבען זיי צוגעגנב'עט צוויי בהמות, וועלכע זיי האבען דורכ'ן פלוט ארי-בערגעצויגען אין צווייטען הויז אריין און דאן אוועקגעפירט אויף א מוהר.

די פאסט אין די תגא-טעג.

דער פאסט-אמט וועט היינט, זונטאג זיין איינגעגעבן נישט-טעטיג, ס'וועלען בלויז ארויסגעגעבען ווערען די נויטיג-סטע זענדונגען און לעבענסנומעל-פא-קעטען. דאנענען מאנטאג וועט די פאסט זיין טעטיג פון 9 ביז 11 און זייער פרייה. די דינסטאג טעלעגראף און טעלעפאן - און ענדערונג.

פון "הפועל".

נאך גרויסע אנשטרענגונגען איז גע-לונגען צו דינגען אנאייגענעם שעהנעם גרויסען לאקאל, וואו ס'ווערט געפיהרט א ברייט-פערצווייגטע ספארט-טעטיגקייט. ס'ווערט דעריבער אדורכגעפיהרט א איבערעגיסטראציע פון אלע מיטגלידער און ס'ווערען אויך צוגענומען גייע אין אונזער לאקאל בערקא יאסעלעוויטשא 8 יעדען אונזער.

וועגען שחט'ן עופות.

עופות וועלען געשאכטען ווערען דינסטאג, אחרון של פסח פון 6 ביז 9 א זייער פרייה.

דער פסח-סעווא אין טשענסטאכאוו.

יידישע לידען און ארימקייט איז נאך נישט געווען קיין גאנצער, מ'האט איהם געדארפט נאך דערגענען. גו האבען איהם טאקי אונזער ענדעציע פערפליקאט. מ'האט זונטאג, א טאג פאר ערב פסח, אוועקגעשטעלט פיקע-טען פאר יידישע געשעפטען, געטיילט פלוג-בלעטלעך וועגען דער שערליכקייט פון דער יידישער ראטע און דער עיקר: קיין שום קאטאליק טאג נישט מאכען זיינע איינקויפן ביים יודען. דאס, וואס מ'האט נאך פאראיגעהערן נישט געטון, זיך געשעהט דערמיט - האט היי-יאהר בעקומען א הכשר דורכ'ן פאסטער-בריעף פונ'ם פרימאס קארדי-נאל הלאנד, וועלכער האט בפירוש גע-זאגט, אז מ'דארף זיך נישט הבר'ן מיט שערליך און דעמארגאליזירענד.

יודען שטעהען, קוקען זיך צו צו דעם אלעס און הויבען ווירער מיט די פליי-צעס: צו וואס וועט דאס אלץ דערפיה-רען? און איצט א פאר קוריאזען פון אונ-זערע היימישע בעציהונגען. א יידישע פרוי פון קלאבניק-פון דעם שווער-גע-פרובטען קלאבניק-אין פאר יום-טוב געקומען קיין טשענסטאכאוו מיט צט-ליכע קוישען אייער. אזוי ווי זי ווייסט, אז אלס יידישע פרוי וועט איהר שווער זיין צו פערקויפען די סחורה ביי יודען, קליידט זי זיך מעשה גוי און זעהט טאקי אויס ווי א'אמח'ע פויערע, א אנהייטעלדיגע יידישע "מאדאם" שטעלט זי אב אין גאס און הערענדיג, אז ס'קאטען צי 6 גר. א שטיק, הייסט זי זיך געבען א שאק אייער. אין מי-טען צעהלען געהט גראד אדורך דער קלאבניקער פרויס א בעקאנטע, וועלכע פערפיהרט מיט איהר א געשפרעך אויף מאמע-לשון. אונזער פאניווע-וועלכע קען קום א 15 ווערטער גוט רעדען אויף פויליש-דערהערענדיג, אז דאס איז גארנישט קיין קריסטין, נאר גאר א יודען פון קלאבניק, האט אויסגע-גלאזט אז פאר אויגען, ווי זי וואלט זי געוואלט איינשלינגען און-געהייסען זיך צוריק ארויסנעמען די אייער, סיי-דען-סיידען זי וועט זי איהר אוועק-געבען צו 5 גראשען...

דאס איז נישט קיין אייגענע-פאל. וועגען דעם וואלצען געקענט פיעל דערצעהלען די היגע פוטער-און-אייער-סחורים. אונזערע שייטעלדיגע ווייבער און אנהייטעלדיגע פאניוועס - ווען איהר זאלט זי וואס טהון-וועלען זיי נישט אריינגען צו א יודען קויפען פוטער אדער אייער, אפילו ווען דאס קאסט ביליגער. וועלען דאך אבער די יידישע סחורים פארט לייזען און פער-קויפען זייער סחורה, גיבען זיי זיך אז עצה: זיי פערקויפען היגע שטאט-טישע קריסטנס, איבערגעטווענע אלס פויערעס-וועמען זיי האבען געגען זייער ווילען געמאכט פאר סחורים-די אייער צו א גראשען אדער א האל-בען ביליגער און זיי פערקויפען ערשט דאן צו יודען. דאס זעלבע איז מיט פוטער. די קריסטנס קויפען ביי די יידישע סחורים פוטער און זיי מישען דאס שפעטער מיט א העלעם מארגארין און אין א פאר שעה ארום האבען זיי די גאנצע "סחורה" פערצוקערט. די יו-דענעס קומען שפעטער אהיים און רוח-מען זיך פאר די מענער, אז זיי האבען געכאפט א פשר'ע, "מצאה".

די קריסטנס ווירער קומען מיט א טריומף-שטייגעל צו די יידישע סחורים און זאגען: "א נא ווידויטשע, זשידיקי אז וואס ניע כצאן קופאואטש, א אז נאס טא אידויע רא-דווער". וואס זאגט איהר דערצו אוי, א וועלכעלע מיט מענשעלעך - הא?

מ. קריפמאן.

Co kupuje cały kraj?

Mudło z polką

Kokontay

יודען האבען דאס יאהר געהאט זעהר א שלעכטען ווינטער-סעווא. שלעכטס איז אפילו נישט קיין גייעס, אבער היי-יאהר איז עפס דער ווינטער געוועזען א שווערער, א דערהערענדיגער, סחורים האבען ווייניג געלייט, ארייטער און אנגעשטעלטע האבען נישט געארבייט און נישט גע-האט פאר וואס צו קויפען און די וואס האבען יא געארבייט, האבען ברוח אדורכגעשטופט די טעג און וואכען, וועלכע זענען פאר זיי געווען גרוי און פראקטיש. אלץ האט געלאזטעט, געמקעט און געשטראכען. איבערגע-ווארפען און אויסגעשטעלט אלערליי צאהלונגען אויף נאך פסח. מ'האט גע-האט דעם בטחון און געגלייבט, אז דער פאר-פסח וועט טיילווייז אלץ פער-ריכטען און דעקען די גרויסע לעכער, וואס מ'האט געמאכט אין ווינטער-צייט. יודען האבען געהויבען מיט די פליי-צעס: אז ערב פסח האבען מיר נאך קיינמאל נישט געהאט. אין די ערגסטע צייטען האט זיך דאך ווי ס'איז עפס געלייט און היי-יאהר איז אלץ געווען ווי אבגעשטארבען. ביי די מאגנאפא-סור-סחורים איז געווען שטיל, אין די גאלאנטעריע-געשעפטען-א קליינע בע-וועגונג, אין די שייך-געוועלבער-פוסט, אלץ וויצט און קרעכט: "וואס וועט זיין ווייטער, וואס וועט זיין ווייטער?" אונזערע מארק - שטעהער, וועלכע האבען געקעמפט ווי די לייבען, אז מען זאל זיי נישט אראפברייבען פון נייטעס און אלטען מארק האבען פאר-אויסגעוואלט און פאראויסגעוועהן, וואס פאר א "צוקונפט" עס צווארט זיי אויפ'ן זאנאוויזער מארק. זיי האבען אבער אליין אויך נישט אויף אויספירע-פארגעוועהן, וואס פאר צרות, וואס פאר צווינות זיי וועט אויסקומען מיט-צומאכען אויפ'ן דארטיגען מארק. הא-בען ווי זיך דאך אזוי געוועהרט, אזוי געקעמפט-און אז דאס האט נישט גע-האלפען, וואס האבען זיי געזאלט טהון, א ברייה האבען זיי געהאט?

שטעהען זיי טאקי דאס יעדען טאג מיט וועהטאג און פחד פאר זייער בי-סעל האב און גוטס אזוי ווי אמח'ע מארטירער. צו וואס קאמענטארען, זא-לען טאג-טעגליכע פאקטען אליין דער-צעהלען און רעדען פאר זיך:

די קריסטליכע מארק-שטעהער, וועל-כע האבען אויף די ביידע פריהערדיגע מארק געלעבט מיט זייערע יידישע שכנים אין גענוג פריינדיג-אלענע-טאלס קאנווענציעלע - בעציהונגען, פיהלען זיך דאך אויף זאנאוויזער מצעה תקף, ווי העכערע פריווייליג-סע בירגער פון ערשטער קאטעגאריע. נישט פדאי אויסצורעכנען פרטים, אינ-דע-צייט, ווען יודען פיהלען דאס ביי יעדער געלעבענהייט. די קריסטליכע שכנים האבען דאס פערלירען יעדע בושע און שרייען הויך אויפ'ן קול נישט צו קויפען ביי די זשיידעס. טאמער וואנט שוין א'אדער צוגענוגען צו א יידישער בויד קויפען מעהל, וואקסען אויס ווי פון אונזער דער ערד זייטיגע פארשיינען, וועלכע רינגלען ארום דעם קריסטליכען קונה און הויבען איהם אן איינצורוימען, אז דער זשיד האט אויס-גענארט, אז דאס איז גארנישט קיין מעהל, נאך קארן אדער גאר גערשט. ביי א צווייטער שטעל האט א קריסטין געקויפט א פאר שייך, האט מען איהר אנגעוואנגען אויף די פלייצעס א'אדער שריפט: "טא שוויגא קופלע אז זשי-דא" אוועקגעהענדיג פון דער שטעל האט מען זי אויסגעלאכט און געמאכט א לעבעדיגע לוי, אז די קריסטין האט זיך שטוט געוואלט בערגארעפן פאר חרפה.

דאס און נאך אזעלכע געשעהנישען זענען פאקטען מכל יום, וואס נויטיגען זיך נישט אין קיין שום בעפארבונג. אזוי האט דער פאר-פסח אויסגע-זעהן ביי דעם קליינבירגערליכען קלאס, ד. ה. ביי דעם יידישען מיטעל-שטאנד, ווי ס'האט אויסגעוועהן ביים ביסעל ארימקייט און דלות פון דער פערפערע - איז בעסער נישט צו פרעגן און איבערהערן עס. א שוידער געמט ארום ביים אנפליק פון אזא מענשליך געפאלענעקייט, פון אזא שרעק-ליכער נויט.

זעהט אויס, אז דאס איז נאך ווייניג געווען; זעהט אויס, אז דער בוקעט פון